

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему: «Фінансове забезпечення розвитку підприємств комунальної
власності»

Виконав: студент IV курсу, групи ФБС-42

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Бойчук Іван Васильович

Керівник: д.е.н., професор, професор кафедри
фінансів

Мельник В.М.

Рецензент: д.е.н., професор, професор кафедри
менеджменту і маркетингу

Ткач О.В.

Івано-Франківськ – 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	5
1.1. Економічна сутність діяльності підприємств комунальної власності.....	5
1.2. Джерела фінансового забезпечення діяльності підприємств комунальної власності.....	12
1.3. Нормативно-правове регулювання діяльності підприємств комунальної власності.....	21
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	26
2.1. Аналіз сучасного стану фінансового забезпечення діяльності комунальних підприємств в сучасних умовах	26
2.2. Аналіз джерел фінансування комунального підприємства КП «Водоканал Долинської міської ради».....	33
2.3. Оцінка фінансового стану та ефективності використання фінансових ресурсів комунального підприємства	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	48
3.1. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення діяльності підприємств комунальної власності та можливості його імплементації в Україні.....	48
3.2. Основні напрями вдосконалення фінансового забезпечення розвитку підприємств комунальної власності	57
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Комунальне господарство є однією з найважливіших складових соціально-економічної системи держави, що безпосередньо визначає рівень добробуту населення та якість надання суспільних послуг. Підприємства комунальної форми власності виконують стратегічну роль у забезпеченні водопостачання та водовідведення, теплопостачання, транспортного обслуговування та інших базових послуг для територіальних громад. В умовах децентралізації, реформи місцевого самоврядування та повномасштабного збройного вторгнення Росії в Україну, розпочатого 24 лютого 2022 року, питання ефективного фінансового забезпечення комунальних підприємств набуває виняткової актуальності.

Теоретичні та прикладні аспекти фінансового забезпечення підприємств комунальної власності досліджували: Багацька К. В., Балацький Є. О., Бізонич Д. В., Глухова В. І., Загірняк Д. М., Качула С. В., Кириленко О. П., Кужелев М. О., Нагорна О., Парубець О. М., Полоз К. Ю., Сарапіна О. А. та ін. Попри значний науковий доробок, питання оптимізації механізмів фінансового забезпечення комунальних підприємств в умовах бюджетних обмежень, воєнного стану та євроінтеграційних перетворень потребують подальшого дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад та аналіз сучасного стану механізму фінансового забезпечення діяльності комунального підприємства, а також розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо його вдосконалення на прикладі КП «Водоканал Долинської міської ради».

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити економічну сутність діяльності підприємств комунальної власності та їх роль у системі місцевого самоврядування;
- дослідити джерела фінансового забезпечення діяльності підприємств комунальної власності;

- охарактеризувати нормативно-правове регулювання діяльності підприємств комунальної власності;
- здійснити аналіз сучасного стану фінансового забезпечення комунальних підприємств в Україні;
- проаналізувати джерела фінансування та структуру капіталу КП «Водоканал Долинської міської ради» за 2023-2025 рр.;
- оцінити фінансовий стан та ефективність використання фінансових ресурсів комунального підприємства;
- узагальнити зарубіжний досвід фінансового забезпечення підприємств комунальної власності та можливості його імплементації в Україні;
- розробити основні напрями вдосконалення фінансового забезпечення розвитку підприємств комунальної власності.

Об'єктом дослідження є механізм фінансового забезпечення діяльності комунального підприємства на прикладі КП «Водоканал Долинської міської ради».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти вдосконалення фінансового забезпечення комунального підприємства в умовах реформи місцевого самоврядування та бюджетних обмежень.

У процесі дослідження використано: загальнонаукові методи (аналіз, синтез, класифікація, порівняння, абстрагування); методи фінансового аналізу (горизонтальний і вертикальний аналіз балансу, коефіцієнтний метод); методи оцінки фінансової стійкості та ліквідності; порівняльний аналіз зарубіжних моделей фінансування ЖКГ.

Інформаційну базу дослідження складають: нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних дослідників, дані Міністерства розвитку громад, фінансова звітність КП «Водоканал Долинської міської ради».

Структура роботи: вступ, три розділи основного змісту, висновки, список використаних джерел, додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

1.1. Економічна сутність діяльності підприємств комунальної власності

Комунальне господарство є одним із фундаментальних секторів національної економіки, що створює необхідні умови для повноцінної життєдіяльності населення. Воно формує матеріально-технічну основу соціальної інфраструктури, задовольняючи потреби мешканців у житлово-комунальних, транспортних, енергетичних, санітарно-технічних та інших послугах. За своєю природою комунальне господарство є багатогалузевим господарським комплексом, що охоплює широке коло підприємств, установ та організацій, які діють у межах територіальних громад і перебувають у комунальній власності [23].

Його головна функція полягає в наданні комунальних послуг населенню, бюджетним установам та суб'єктам господарювання, сприяючи тим самим соціально-економічному розвитку територій і зміцненню державної безпеки. Водночас стан галузі має виражені кризові ознаки: значна частина підприємств комунального сектору неспроможна ефективно функціонувати та надавати якісні послуги через фізичне зношення основних фондів, низький рівень управлінської ефективності, брак фінансових ресурсів та недостатню прозорість діяльності [23].

Одним із пріоритетних напрямів удосконалення управління комунальним господарством є децентралізація, що передбачає перерозподіл повноважень і фінансових ресурсів на користь місцевих органів влади. Децентралізація зміцнює роль територіальних громад у процесах планування, фінансування та контролю за наданням послуг, підвищуючи їхню спроможність задовольняти потреби населення [23].

Комунальні підприємства є ключовим елементом фінансового забезпечення стабільного розвитку та становлять основу самоврядування територіальної громади. Вони поділяються на дві основні групи: соціальні об'єкти – заклади освіти, охорони здоров'я, житловий фонд, інженерно-технічна інфраструктура, та комерційні об'єкти – нерухомість офісного, торговельного і складського призначення, будівельні організації. Така класифікація уможливорює диференційований підхід до управління цими підприємствами залежно від характеру їхньої діяльності та соціальної спрямованості.

Комунальні підприємства, установи та організації є основними інструментами реалізації права територіальних громад на управління майном комунальної власності. Вони засновуються рішеннями органів місцевого самоврядування з метою надання суспільно значущих послуг та забезпечення соціально-економічних потреб населення. На відміну від комунальних установ, що повністю фінансуються з місцевого бюджету, комунальні підприємства проводять господарську діяльність на власному балансі, отримують доходи від платних послуг і можуть бути прибутковими. Вони мають самостійні банківські рахунки, власний фінансовий баланс і несуть повну відповідальність за результати своєї діяльності. Органи місцевого самоврядування здійснюють контроль за їхньою ефективністю, не втручаючись у фінансово-господарські процеси, що гарантує підприємствам відносну фінансову автономію [39].

До основних рис комунального господарства належить його соціальна орієнтованість: воно спрямоване передусім на забезпечення потреб населення, а не на отримання прибутку. Підприємства галузі забезпечують тепло-, водо-, електропостачання, транспортне сполучення та комунальне обслуговування не лише домогосподарств, а й підприємств та установ, від чого безпосередньо залежать комфортність проживання, стан здоров'я мешканців, екологічна ситуація та безперервність функціонування регіональної економіки [17].

Дослідженню специфіки діяльності комунальних підприємств присвячені праці багатьох науковців, які акцентують увагу на складності, багатокомпонентності та динамічності їхньої організаційно-економічної

структури. Вітчизняні дослідники [7; 28; 30] наголошують, що комунальні підприємства є особливим типом господарських утворень, які поєднують ознаки соціального та економічного інституту, що суттєво відрізняє їх від приватних чи державних суб'єктів господарювання. З одного боку, вони виконують соціальну місію – забезпечують населення та суб'єктів господарювання якісними, життєво необхідними послугами. З іншого – мають забезпечувати економічну ефективність, раціональне використання ресурсів, покриття витрат і, за можливості, формування додаткових доходів для громади. Саме це поєднання соціальних і економічних орієнтирів визначає специфіку їхнього функціонування.

Зокрема, дослідники виокремлюють низку характерних ознак, що зумовлюють особливі підходи до функціонування, управління та фінансового забезпечення комунальних підприємств. До таких рис належать [22; 25; 38]:

- висока соціальна значущість, оскільки підприємства комунальної власності забезпечують базові потреби населення у життєво необхідних послугах і є невід'ємним елементом системи соціального захисту громади;
- специфічна структура доходів і витрат, зумовлена обмеженістю джерел фінансування та необхідністю дотримання соціальних стандартів;
- одночасність виробництва та споживання послуг, що унеможливорює створення запасів і вимагає постійної готовності підприємства до безперервної роботи;
- гарантований збут послуг, обумовлений обов'язковістю їх надання для всієї громади та відсутністю альтернатив у сфері базових комунальних сервісів;
- локальний характер виробництва і споживання, оскільки комунальні послуги надаються в межах конкретної територіальної громади з урахуванням її інфраструктурних особливостей;
- різноманітність видів діяльності, що охоплює широкий спектр комунальних, соціальних, інженерних та адміністративно-обслуговуючих послуг.

В табл. 1.1. представлено характерні особливості діяльності підприємств комунальної власності та виокремлено їх ключові риси, які згруповано у п'ять груп.

Таблиця 1.1

Особливості діяльності підприємств комунальної власності

Група особливостей	Характеристика
Організаційні	створюються рішенням органу місцевого самоврядування; здійснюють діяльність у межах повноважень громади; мають чітко визначене функціональне призначення
Правові	належать до об'єктів комунальної власності; підпорядковуються органам місцевого самоврядування; дія регулюється спеціальними законами та статутами; обмеження щодо приватизації
Фінансові	фінансові ресурси формуються з власних доходів, бюджетних асигнувань, цільових програм; контрольовані тарифи; обмеженість у залученні інвестицій; підзвітність громаді
Соціально-економічні	поєднання соціальних та економічних цілей; необхідність забезпечення доступності та якості послуг; залежність від рішень місцевої влади; вплив на рівень життя населення
Функціональні	виконання життєзабезпечувальних функцій; стабільність та безперервність надання послуг; обслуговування ключових інфраструктурних і соціальних об'єктів

Джерело: [25]

Поглиблене вивчення зазначених особливостей дає підстави розглядати комунальні підприємства як складну організаційно-економічну систему, ефективність функціонування якої визначається не лише внутрішніми процесами та якістю управління, а й зовнішніми чинниками – регуляторною політикою, фінансовим забезпеченням, станом місцевої інфраструктури та рівнем соціально-економічного розвитку громади. Зазначені характеристики створюють підґрунтя для класифікації підприємств комунальної власності за різними критеріями – видом послуг, функціональним призначенням, джерелами фінансування, сферою діяльності тощо.

Багацька К. [3] наголошує, що обґрунтована класифікація комунальних підприємств відіграє визначальну роль у формуванні ефективної політики їх фінансування. На її думку, структуризація підприємств за чіткими ознаками дозволяє органам місцевого самоврядування глибше розуміти специфіку

їхнього функціонування, потреби у ресурсах та можливості залучення фінансових надходжень. Дослідниця обґрунтовує доцільність класифікації комунальних підприємств за способами отримання доходів, типами фінансування діяльності та моделями участі у публічних закупівлях як необхідної передумови побудови результативного фінансового механізму. Запропонований нею концептуальний інструментарій дає змогу органам управління приймати більш виважені рішення щодо розподілу бюджетних коштів, формування тарифної політики, залучення інвестицій та оптимізації витрат, що загалом підвищує якість фінансового менеджменту в комунальному секторі та сприяє раціональнішому використанню ресурсів громади.

Кужелєв М. [29], у свою чергу, пропонує більш розгорнуту систематизацію комунальних підприємств, обґрунтовуючи необхідність їх класифікації за рядом ключових ознак, що дозволяють всебічно охарактеризувати специфіку їхнього функціонування та управління. Науковець зазначає, що комунальні підприємства суттєво різняться за напрямками діяльності, масштабами роботи, структурою ресурсів і ступенем впливу на соціально-економічний розвиток громади, тому їх систематизація за визначеними критеріями є важливою умовою формування єдиної системи управління та фінансового забезпечення.

Підтримуємо підхід, запропонований Сарапіною О., Стефанович Н., Пінчук Т. та Шрам Т. [49], які вдосконалили класифікацію підприємств комунальної власності шляхом її розмежування за трьома підходами: правовим, економічним та фінансовим (табл. 1.2). Така класифікація сприяє формуванню диференційованого підходу до планування фінансового забезпечення, вибору інструментів управління, оцінювання ефективності роботи підприємств і розроблення стратегій їхнього подальшого розвитку.

Таблиця 1.2

Класифікаційні ознаки підприємств комунальної власності

Ознака	Класифікаційні групи
Правовий підхід	
За способом закріплення майна	Комунальне комерційне підприємство; комунальне некомерційне підприємство
За способом утворення статутного капіталу	комунальне унітарне підприємство; комунальне корпоративне підприємство
Економічний підхід	
За призначенням	соціальні об'єкти; комерційні об'єкти
За видами діяльності	житлово-комунальне господарство; ремонт і утримання доріг; утримання зелених насаджень і зон відпочинку; ритуальні послуги; міський транспорт; капітальне будівництво; інформаційні послуги; адміністративні послуги; шкільне харчування; організація торгівлі; охорона здоров'я
За способом отримання доходів	тарифні; нетарифні
За функціональним призначенням	надання послуг; виконання робіт; управління комунальним майном
За монопольним статусом	комунальні підприємства, що здійснюють діяльність на ринку природних монополій; комунальні підприємства на ринках соціальної сфери; комунальні підприємства на конкурентних та потенційно конкурентних ринках
За розмірами	середнє, мале, мікропідприємство комунальні підприємства
Фінансовий підхід	
За методом фінансування	госпрозрахункові, бюджетні
За способом участі в публічних закупівлях	за типом організатора в публічних закупівлях; учасники
За типом формування капіталу	повністю фінансуються з бюджету; суттєво фінансуються з бюджету; частково фінансуються з бюджету; повністю фінансуються самостійно за рахунок внутрішніх джерел; є «посередниками» при виконанні бюджетних програм
За податковим статусом	платники податку на прибуток; неприбуткові організації
За формами отримання коштів з місцевого бюджету	для формування статутного капіталу; як дохід від виконання замовлень виконавчих органів влади, виконання замовлень бюджетних установ і організацій; як державна фінансова допомога (дотації, гранти, субсидії, податкові пільги, списання боргів, кредити на пільгових умовах)

Джерело: [49]

Саме поєднання соціального призначення, економічних умов і широкого спектра функцій зумовлює багатовимірність діяльності комунальних підприємств та актуалізує потребу в подальшому науковому дослідженні сутності їхнього фінансового забезпечення.

Розвиток комунального господарства нерозривно пов'язаний із функціонуванням місцевого самоврядування. Відповідно до статті 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», право комунальної власності – це право територіальної громади володіти, користуватися і розпоряджатися належним їй майном безпосередньо або через органи місцевого самоврядування [45]. На цій правовій основі діють комунальні підприємства, що забезпечують життєдіяльність населення та виконання власних і делегованих повноважень громади. Водночас комунальні підприємства відіграють важливу роль у формуванні фінансової спроможності територіальних громад: вони є не лише споживачами бюджетних ресурсів, а й потенційними генераторами доходів для місцевих бюджетів через надання платних послуг, участь у господарських договорах, реалізацію інвестиційних проєктів та програм державно-приватного партнерства [48].

У сучасних умовах комунальне господарство стикається з цілою низкою системних проблем: технологічна застарілість, значний знос основних засобів, нераціональне використання ресурсів, неефективний контроль та низька фінансова прозорість. Ці чинники поглиблюють кризові явища в галузі, погіршують якість послуг для населення та створюють загрози для стабільності місцевих бюджетів [17].

Найбільш руйнівний вплив на діяльність комунальних підприємств на сьогодні справляє війна, яка породила серйозні виклики для суб'єктів, відповідальних за надання послуг населенню та забезпечення функціонування міської інфраструктури. Основні негативні наслідки включають скорочення попиту на послуги в зонах бойових дій, пошкодження та знищення інфраструктурних об'єктів, перебої з постачанням пального, матеріалів та електроенергії, а також евакуацію працівників, що в сукупності суттєво ускладнило роботу підприємств і підірвало їхню фінансову стійкість [24].

Значна кількість комунальних підприємств, недостатній державний контроль і низький рівень суспільної уваги до питань ефективності використання ресурсів знижують прозорість і підзвітність галузі. У багатьох

громадах фінансова звітність комунальних підприємств не оприлюднюється, що унеможлиблює належний моніторинг їхньої діяльності. Недостатній рівень цифровізації та відкритості негативно позначається на ефективності управління місцевими фінансами [27].

Попри наявні виклики, комунальне господарство залишається ключовою складовою економічного потенціалу регіонів. Його ефективне функціонування є неодмінною умовою реалізації політики сталого розвитку, підвищення якості життя громадян і забезпечення екологічної безпеки територій. Саме комунальні підприємства втілюють стратегічні пріоритети держави у сферах енергозбереження, благоустрою, розвитку транспортної інфраструктури та раціонального використання природних ресурсів.

Комунальне господарство відіграє надзвичайно важливу роль у соціально-економічному розвитку територіальних громад, виступаючи не лише об'єктом місцевого управління, а й стратегічним інструментом забезпечення соціальної стабільності, фінансової стійкості громад і конкурентоспроможності регіональної економіки. Подальший розвиток галузі потребує вдосконалення механізмів фінансування, підвищення управлінської ефективності, впровадження сучасних технологій і запровадження прозорості фінансової політики, що відповідатиме завданням європейської інтеграції України.

1.2. Джерела фінансового забезпечення діяльності підприємств комунальної власності

Фінансове забезпечення комунального господарства є фундаментальною умовою ефективного функціонування територіальних громад, оскільки саме наявність достатніх фінансових ресурсів визначає стабільність надання послуг, можливість модернізації інфраструктури та розвиток підприємств комунальної форми власності. Нинішній стан фінансування комунальних підприємств в

Україні характеризується браком власних коштів, надмірною залежністю від бюджетних надходжень та низькою інвестиційною активністю [16].

Проблематика формування джерел фінансування підприємств комунальної власності перебуває в полі зору дослідників як в Україні, так і за кордоном. У науковій літературі представлено широкий спектр підходів до визначення складових фінансового забезпечення таких підприємств, однак більшість авторів дотримується позиції, що фінансування комунальних підприємств має ґрунтуватися на поєднанні власних ресурсів, залучених коштів та державної підтримки.

Одним із ключових аспектів у структурі фінансового забезпечення комунальних підприємств є визначення його основних форм. Загірняк Д. [22] наголошує, що фінансове забезпечення реалізується через три базові складові: самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування. Аналогічної позиції дотримується Гривківська О. [20], яка виокремлює ті самі елементи як пріоритетні форми фінансування діяльності підприємств комунальної власності.

Вагомий внесок у розширення форм фінансового забезпечення комунальних підприємств зробили Горват Т., Лугош Л. та Ігнатко Я. [18], які пропонують таку їх класифікацію:

- державне фінансування, що охоплює субсидії, гранти та інші форми підтримки, спрямовані на реалізацію соціально значущих програм у сферах освіти, охорони здоров'я, науки та екології. Незважаючи на суттєві переваги, такі кошти потребують суворої звітності та дотримання вимог щодо цільового використання;
- добровільні пожертви фізичних і юридичних осіб, що слугують важливим джерелом підтримки соціальних, культурних та інших цільових проєктів;
- грантове фінансування від державних, міжнародних або приватних інституцій, яке забезпечує ресурси для реалізації програм, досліджень та інноваційних розробок. Разом з тим отримання грантів супроводжується

значною конкуренцією та необхідністю обґрунтування ефективності використання коштів;

- доходи від господарської діяльності, які дають змогу неприбутковим організаціям знижувати залежність від зовнішнього фінансування. При цьому всі отримані доходи мають спрямовуватися виключно на статутні цілі для збереження неприбуткового статусу;

- кредити та позики, що можуть залучатися для фінансування окремих проєктів за умови ретельного оцінювання ризиків і наявності чітких джерел погашення;

- альтернативні джерела – фандрейзинг, ендавмент-фонди, краудфандинг, членські внески, волонтерська допомога та доходи від спеціальних заходів, – що розширюють фінансові можливості організацій і сприяють диверсифікації їхньої ресурсної бази.

Більшість науковців визнає самофінансування вихідною формою фінансового забезпечення підприємств комунальної власності, що уможливорює просте та розширене відтворення за рахунок власного прибутку, амортизаційних відрахувань та інших внутрішніх ресурсів. Науковці [27; 35; 40] підкреслює, що самофінансування є не лише інструментом відтворення, а й гарантом повернення позикових коштів, що підвищує кредитоспроможність підприємств та їхній інвестиційний потенціал. Ефективність самофінансування безпосередньо залежить від тарифної політики, оптимізації структури витрат та рівня економічної самостійності підприємства.

Кредитування більшість дослідників розглядає як форму фінансування, що дозволяє підприємствам комунального сектору усувати дефіцит обігових коштів та забезпечувати довгострокові інвестиції. Потреба в кредитних ресурсах зумовлена низьким рівнем платіжної дисципліни населення та споживачів послуг, значними витратами на модернізацію й оновлення інфраструктури, а також необхідністю безперебійного надання комунальних послуг.

Відповідно до наукових підходів, бюджетне фінансування є ваговою складовою фінансового забезпечення підприємств, що виконують суспільно значущі функції. Бюджетні кошти спрямовуються на [3]: реконструкцію та модернізацію основних фондів; виконання робіт з благоустрою; утримання об'єктів інфраструктури; реалізацію програм розвитку житлово-комунального господарства.

Державні дотації та субвенції залишаються основним інструментом фінансування неприбуткових напрямів діяльності підприємств комунальної власності.

Сучасні умови господарювання комунальних підприємств обумовлюють необхідність застосування інструментів, що виходять за межі традиційного бюджетного фінансування. Зокрема, Балацький Є. та Лаврик В. [5] наголошують, що залучення приватного капіталу є одним із ключових важелів підвищення інвестиційної привабливості комунального сектору. До альтернативних форм фінансування належать: державно-приватне партнерство, концесії, проєктне фінансування, лізинг, оренда, а також залучення грантів міжнародних організацій. Використання цих інструментів дозволяє розширити фінансову базу комунальних підприємств і знизити навантаження на місцеві бюджети.

Проведений аналіз наукової літератури засвідчує, що система фінансування комунальних підприємств є багатокомпонентною та динамічною: вона охоплює як традиційні форми – самофінансування, кредитування та бюджетну підтримку, – так і сучасні ринкові інструменти, серед яких приватні інвестиції, механізми державно-приватного партнерства, концесійні угоди та проєктне фінансування. Ефективність діяльності комунальних підприємств значною мірою визначається їхньою здатністю оптимально поєднувати різні джерела фінансових ресурсів з метою забезпечення стабільності операційної діяльності, фінансової стійкості та можливості реалізації стратегічних пріоритетів територіальної громади. З огляду на це доцільною є систематизація

основних джерел фінансування комунальних підприємств, представлена в табл. 1.1.

Джерела фінансового забезпечення комунальних підприємств

Вид доходу	Тип доходу	Форма доходів
Власні доходи	Плата за послуги	Основний дохід комунальних підприємств формується за рахунок тарифів, що сплачуються споживачами за отримані комунальні послуги (водопостачання, водовідведення, теплопостачання, електропостачання, газопостачання, збір і утилізація відходів тощо)
	Оренда майна	Додатковим джерелом доходів можуть бути надходження від оренди нерухомого та рухомого майна, що належить комунальному підприємству.
	Інші доходи	Продаж вторинних ресурсів, доходи від реалізації побічної продукції, плата за надання інших послуг.
Бюджетне фінансування	Дотації з місцевих бюджетів	Прямі фінансові трансферти, що надаються місцевими органами влади для підтримки функціонування комунальних підприємств, особливо у випадках, коли власні доходи не покривають витрати.
	Субсидії та субвенції	Цільові фінансові допомоги для реалізації конкретних проектів або програм, наприклад, модернізації інфраструктури, впровадження енергозберігаючих технологій.
Кредити та позики	Банківські кредити	Комунальні підприємства можуть залучати фінансування через комерційні банки для реалізації великих інвестиційних проектів або покриття тимчасових фінансових потреб.
	Позики від міжнародних фінансових інституцій	Наприклад, від Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), що можуть надавати пільгові кредити для реалізації інфраструктурних проектів.
Інвестиції	Приватні інвестиції	Залучення капіталу від приватних інвесторів через механізми публічно-приватного партнерства (PPP). Це може включати інвестування в модернізацію, управління та розвиток комунальної інфраструктури.
	Інвестиції від міжнародних донорів	Гранти та технічна допомога від міжнародних організацій та урядів інших країн, спрямовані на підтримку розвитку комунальної інфраструктури.
Інші джерела фінансування	Фондита програми розвитку	Залучення коштів з державних та регіональних фондів розвитку, а також участь у програмах, спрямованих на підтримку комунальних підприємств.
	Спонсорські та благодійні внески	Фінансова допомога від підприємств, організацій та приватних осіб на реалізацію соціально значущих проектів.

Джерело: [3, 5, 16, 28]

Отже, фінансове забезпечення комунальних підприємств формується з кількох основних груп джерел: власних доходів, бюджетних асигнувань, кредитно-позикових ресурсів та інвестицій. Найбільш стабільну основу становлять власні надходження – плата за послуги, орендні доходи та інші операційні надходження. Для реалізації масштабних проєктів розвитку важливу роль відіграють приватні та міжнародні інвестиції, а також гранти й інші форми донорської підтримки. Додатковим інструментом фінансової гнучкості слугують банківські кредити та позики міжнародних фінансових інституцій. Бюджетне фінансування у формі дотацій, субсидій і субвенцій забезпечує підприємствам можливість виконання соціально значущих функцій. Ефективність фінансового забезпечення комунальних підприємств визначається оптимальним поєднанням різних джерел, що гарантує стійкість їхньої діяльності та створює передумови для подальшого розвитку.

У науковій літературі виокремлено систему критеріїв, що визначають вибір оптимальних джерел фінансування підприємства [4]. До ключових із них належать: рівень прибутковості та рентабельності, ліквідність і платоспроможність, структура капіталу, обсяг витрат на залучення фінансових ресурсів, можливості мінімізації податкового навантаження, наявні внутрішні та зовнішні обмеження, законодавчі вимоги щодо процедур банкрутства, а також орієнтація на максимізацію доходів власників у межах дивідендної політики.

Варто зазначити, що в більшості випадків рішення щодо залучення фінансових ресурсів ухвалює менеджмент підприємства, який безпосередньо відповідає за оперативне управління та формування фінансової стратегії. Власники, як правило, беруть участь лише у визначенні напрямів розподілу прибутку або в затвердженні стратегічно важливих проєктів, що можуть змінити структуру активів чи вплинути на рівень ризику. Для комунальних підприємств ця ситуація має свою специфіку: їхнім власником виступає територіальна громада в особі відповідного виконавчого органу місцевої влади – управління, департаменту чи виконавчого комітету. Відтак повноваження

власника в цьому секторі є значно ширшими, ніж у приватному бізнесі: органи місцевого самоврядування можуть впливати не лише на стратегічні рішення, а й безпосередньо визначати джерела та обсяги фінансування комунальних підприємств.

Крім того, місцева влада може надавати комунальним підприємствам фінансові ресурси в різних формах:

- як внески до статутного капіталу або інші види інвестицій;
- як джерела доходу – через замовлення послуг, фінансування програм, надання субсидій, дотацій або компенсацій;
- як непряму підтримку, що забезпечує стабільність функціонування підприємства.

Таким чином, органи місцевого самоврядування для одних комунальних підприємств виступають постійними постачальниками капіталу, що забезпечують їхній розвиток і модернізацію, а для інших – основними замовниками послуг, формуючи значну частку їхніх доходів. Такий подвійний статус власника породжує специфічний механізм фінансової взаємодії між громадою та комунальним сектором, що суттєво відрізняється від практики приватного бізнесу. Фактично складається унікальна модель, у якій власник одночасно поєднує функції інвестора, регулятора та споживача послуг, що визначає особливості прийняття фінансових рішень у сфері комунального господарства.

Політика фінансування комунальних підприємств формується органами місцевої влади і має узгоджуватися як зі стратегічними цілями розвитку територіальної громади, так і з середньостроковою бюджетною стратегією. Це означає, що рішення щодо підтримки, модернізації чи розвитку підприємств комунальної власності мають прийматися не відокремлено, а в контексті загальної соціально-економічної політики громади.

Розвиток грантового фінансування та партнерських програм з міжнародними організаціями відкриває додаткові можливості для фінансового забезпечення галузі. Державно-приватне партнерство є ще одним дієвим

інструментом розвитку комунального господарства, що передбачає взаємовигідну співпрацю органів місцевого самоврядування з приватними інвесторами. Цей механізм уможливилює реалізацію великих інфраструктурних проєктів, модернізацію систем водо- і теплопостачання, будівництво сміттєпереробних комплексів та об'єктів благоустрою. Успішний досвід реалізації проєктів ДПП підтверджує потенціал цього інструменту у зміцненні фінансової бази комунальних підприємств та підвищенні ефективності управління майном територіальних громад [17].

До ключових принципів побудови системи фінансового забезпечення комунального господарства належать: цільовий характер використання коштів, збалансованість власних і залучених ресурсів, економічна доцільність, прозорість та контроль. Цільовий принцип передбачає спрямування фінансових ресурсів виключно на виконання визначених завдань підприємства. Принцип збалансованості забезпечує раціональне співвідношення між доходами і видатками, а також між різними джерелами фінансування. Економічна доцільність означає оптимальне витрачання коштів з максимальним результатом, тоді як прозорість і контроль забезпечують підзвітність підприємств перед громадою та органами влади [17].

Окремої уваги заслуговує тарифна політика як один із головних механізмів формування фінансових ресурсів підприємств житлово-комунальної сфери. Сучасні реформи тарифоутворення орієнтовані на поступове наближення тарифів до економічно обґрунтованого рівня, що створює умови для відтворення основних засобів і стабільного функціонування підприємств. Водночас надмірне підвищення тарифів породжує соціальну напруженість, тому державна політика має бути зосереджена на пошуку балансу між фінансовими інтересами підприємств і реальними можливостями споживачів. У більшості регіонів України тарифи досі не покривають операційних витрат, що унеможливилює розвиток підприємств. Показово, що частка витрат на оплату комунальних послуг у доходах українських домогосподарств сягає близько 40%, тоді як у країнах ЄС цей показник не перевищує 15-20% [28].

Серйозною проблемою залишається неефективне фінансове планування та відсутність сучасних систем бюджетування на комунальних підприємствах. Значна їх частина не розробляє фінансових планів відповідно до законодавчих вимог, а аналіз використання ресурсів здійснюється нерегулярно. Запровадження ефективного бюджетування дозволить здійснювати систематичний контроль за витратами, прогнозувати потреби у фінансуванні та підвищувати результативність використання коштів. Формування системи внутрішнього фінансового контролю сприятиме зміцненню фінансової дисципліни та підвищенню прозорості діяльності підприємств [16].

Фінансове забезпечення комунального господарства є складним багаторівневим процесом, що охоплює як формування, так і раціональне використання фінансових ресурсів. Його ефективність визначається злагодженою взаємодією державних, муніципальних і приватних структур, вдосконаленням механізмів управління, розширенням джерельної бази фінансування та підвищенням фінансової самостійності підприємств. Лише за умови комплексного підходу і належного фінансового менеджменту можна забезпечити сталий розвиток комунального господарства та створити гідні умови для життєдіяльності населення.

1.3. Нормативно-правове регулювання діяльності підприємств комунальної власності

Фінансування комунальних підприємств в Україні здійснюється на основі розгалуженої нормативно-правової бази, що включає закони та підзаконні акти, які визначають повноваження органів державної та місцевої влади, порядок розподілу бюджетних ресурсів, механізми тарифоутворення й контроль за ефективністю використання коштів.

Ключовими нормативними актами, що регулюють діяльність підприємств комунального господарства, є Конституція України, Закон України «Про

місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про житлово-комунальні послуги», Бюджетний кодекс України, а також низка спеціальних законів і постанов Кабінету Міністрів України. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», органи місцевого самоврядування наділені правом засновувати комунальні підприємства, установи й організації, керувати їхньою діяльністю, встановлювати тарифи на комунальні послуги та здійснювати контроль за їх якістю.

Конституція України закріплює право територіальних громад через місцеві ради управляти майном комунальної власності, формувати й затверджувати місцеві бюджети та контролювати їх виконання. Це створює конституційне підґрунтя для фінансування комунальних підприємств із місцевих бюджетів і визначає відповідальність органів місцевого самоврядування за ефективне управління комунальним сектором.

Закон України «Про житлово-комунальні послуги» встановлює базові засади функціонування житлово-комунального господарства, права та обов'язки споживачів і виконавців послуг, порядок формування тарифів та механізми контролю за їх дотриманням. Він регулює взаємовідносини між постачальниками і споживачами комунальних послуг, визначає правила укладання договорів, порядок нарахування плати й відповідальність сторін за порушення умов обслуговування [44].

Бюджетний кодекс України визначає засади фінансового забезпечення комунальних підприємств, передбачаючи можливість їх фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів у формі субвенцій, дотацій або бюджетних інвестицій. Кодекс також регулює порядок формування доходів місцевих бюджетів, серед яких суттєву роль відіграють надходження від діяльності комунальних підприємств, оренди майна та місцевих податків [10].

Урядовими постановами визначено порядок формування, затвердження та застосування тарифів на житлово-комунальні послуги. Відповідно до чинного законодавства, розрахунки тарифів разом із супровідними матеріалами подаються на затвердження уповноваженим органам – Національній комісії, що

здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг, або органам місцевого самоврядування [26].

Окрему роль у нормативно-правовому регулюванні відіграють підзаконні акти, що регламентують внутрішній фінансовий контроль, планування діяльності комунальних підприємств і порядок складання фінансових планів. Зокрема, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2005 року №95-р «Про складання фінансових планів підприємств» зобов'язує всі підприємства комунальної форми власності щорічно розробляти фінансовий план, у якому визначаються основні показники діяльності, структура доходів і витрат, обсяг бюджетного фінансування та напрями використання коштів.

Децентралізація стала одним із ключових етапів реформування системи управління комунальним господарством, передбачаючи перерозподіл значної частини повноважень і фінансових ресурсів від центральних органів влади на користь місцевих громад. Завдяки цьому територіальні громади отримали можливість самостійно вирішувати питання місцевого значення, визначати пріоритети розвитку комунальної інфраструктури та здійснювати ефективне управління комунальною власністю. Реформа децентралізації також стимулювала зростання фінансової самостійності місцевих бюджетів, що створює передумови для покращення фінансового становища комунальних підприємств [16].

Попри наявність розгалуженої нормативно-правової бази, у діяльності комунальних підприємств зберігається ціла низка невирішених проблем: недосконалість законодавства у сфері фінансового контролю, відсутність єдиних методичних стандартів бюджетування, недостатня узгодженість між державними та місцевими нормативними актами. Актуальними залишаються й питання прозорості використання бюджетних коштів та забезпечення ефективного громадського контролю.

Таким чином, нормативно-правове регулювання діяльності підприємств комунального господарства в Україні формує основу для їхнього ефективного функціонування. Подальше вдосконалення цього регулювання має бути

спрямоване на гармонізацію законодавства, розширення фінансових можливостей територіальних громад, забезпечення прозорості тарифної політики та підвищення ефективності фінансового менеджменту в комунальній сфері.

Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що комунальне господарство є однією з найважливіших складових соціально-економічної системи держави, від функціонування якої залежить рівень добробуту населення, якість життя громадян, стан міської інфраструктури та сталий розвиток територіальних громад. Ця галузь охоплює багатогалузевий комплекс підприємств, установ і організацій, що надають житлово-комунальні, транспортні, енергетичні, санітарні, благоустроєві та інші послуги. Саме від ефективності її роботи залежить безперебійне функціонування об'єктів соціальної, виробничої та інженерної інфраструктури.

Комунальні підприємства є інституційною основою реалізації функцій місцевого самоврядування, забезпечуючи виконання власних і делегованих повноважень територіальних громад. В умовах децентралізації їхня роль зросла, оскільки органи місцевої влади отримали ширші фінансові та управлінські можливості для розвитку власної інфраструктури, формування місцевої економічної політики та підвищення якості публічних послуг. Водночас децентралізація актуалізувала питання ефективного використання ресурсів комунального господарства, прозорості управління майном та вдосконалення механізмів фінансового забезпечення.

Фінансове забезпечення комунального господарства є центральним чинником його функціонування, охоплюючи формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, необхідних для стабільної роботи підприємств, підтримання інфраструктури та реалізації інвестиційних програм. Основними джерелами фінансування слугують власні кошти підприємств, бюджетні дотації, субвенції та трансферти, банківські кредити, міжнародні гранти, приватні інвестиції та кошти в рамках державно-приватного партнерства. Кожне з цих джерел має свої переваги й обмеження, однак їх

оптимальне поєднання забезпечує фінансову стійкість підприємств і можливість модернізації матеріально-технічної бази.

Попри важливу роль комунального господарства, поточний стан його фінансового забезпечення залишається складним. Більшість підприємств характеризуються низькою прибутковістю, значним зносом основних засобів, недостатнім обсягом інвестицій та обмеженими можливостями для розвитку. Значна частина комунальних підприємств залишається залежною від бюджетних дотацій, що знижує їхню фінансову самостійність. Додатковою проблемою є неефективна тарифна політика, яка не відображає реальних витрат на надання послуг, що унеможливорює повноцінне відтворення основних засобів і впровадження інновацій [20].

Для стабілізації фінансового стану підприємств комунального господарства необхідно підвищити ефективність управління фінансовими потоками, вдосконалити внутрішній фінансовий контроль, запровадити сучасні результатоорієнтовані методи планування та бюджетування. Важливим напрямом є диверсифікація джерел фінансування – активніше залучення банківських кредитів, грантів, міжнародної технічної допомоги та інструментів державно-приватного партнерства. Потребує перегляду й тарифна політика: тарифи мають формуватися на економічно обґрунтованих засадах із урахуванням соціальної складової та рівня платоспроможності населення [16].

Нормативно-правове регулювання діяльності комунальних підприємств створює базу для їхнього функціонування та розвитку. Його основні засади закріплені Конституцією України, Цивільним і Бюджетним кодексами, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про житлово-комунальні послуги». Ці акти регламентують повноваження органів місцевого самоврядування, визначають порядок створення комунальних підприємств, їхню фінансову звітність, систему тарифоутворення та взаємовідносини з громадянами. Разом з тим чинна законодавча база потребує вдосконалення в частині забезпечення чіткого механізму контролю за фінансовими потоками,

прозорості діяльності підприємств та узгодженості між державними і місцевими нормативними актами.

Реформа децентралізації внесла суттєві зміни в систему нормативного регулювання та фінансування комунального господарства. Передача повноважень на місцевий рівень посилила фінансову автономію громад і створила умови для ефективнішого управління комунальною власністю. Водночас вона висунула нові вимоги до місцевих органів влади – зокрема щодо підготовки кваліфікованих фахівців, здатних управляти фінансовими потоками, планувати розвиток інфраструктури й забезпечувати прозорість у прийнятті рішень.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Аналіз сучасного стану фінансового забезпечення діяльності комунальних підприємств в сучасних умовах

Фінансовий стан комунальних підприємств в Україні й надалі залишається одним із найпроблемніших напрямів розвитку комунального господарства. Дослідження показують, що значна кількість таких суб'єктів працює збитково, має суттєво зношену матеріально-технічну базу, обмежені ресурси для модернізації інфраструктури та низький рівень впровадження інновацій. У результаті це негативно позначається на конкурентоспроможності комунальних послуг і ускладнює стабільне функціонування систем життєзабезпечення територіальних громад.

Серед основних причин погіршення фінансової стійкості комунальних підприємств варто виокремити значні обсяги заборгованості як з боку споживачів, так і держави. Несвоєчасне відшкодування витрат, пов'язаних із наданням пільг і субсидій, разом із затримками оплати населенням отриманих послуг призводять до формування постійного дефіциту обігових коштів. Це, у свою чергу, ускладнює розрахунки за енергоносії, гальмує проведення ремонтних робіт та оновлення обладнання.

За інформацією Міністерства розвитку громад та територій України, станом на кінець 2024 року загальна сума заборгованості населення за житлово-комунальні послуги перевищила 35,35 млрд грн (без урахування тимчасово окупованих територій). Найбільша частка боргу припадає на послуги з опалення та постачання гарячої води – 24,4 млрд грн. Друге місце займають послуги водопостачання та водовідведення – 7,4 млрд грн. Заборгованість за управління багатоквартирними будинками становить 2,21 млрд грн, а за поводження з побутовими відходами – 1,28 млрд грн.

Накопичення такої заборгованості суттєво обмежує можливості комунальних підприємств забезпечувати належну якість і безперервність надання послуг. Відсутність стабільних грошових надходжень унеможливорює покриття поточних витрат, здійснення капітальних вкладень, модернізацію інфраструктури, а також дотримання екологічних і технічних стандартів. Тому врегулювання заборгованості як з боку споживачів, так і держави є необхідною умовою зміцнення фінансової стабільності галузі. Лише за умови підвищення платіжної дисципліни можна досягти сталого розвитку комунального сектору, покращити якість послуг і зменшити залежність підприємств від бюджетного фінансування.

Далі доцільно розглянути динаміку зміни кількості комунальних підприємств в Україні, що представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Динаміка кількості комунальних підприємств в Україні протягом
2021-2024 рр.**

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Темп росту, %
Кількість юридичних осіб в Україні, всього, од.	1350627	1395448	1437009	1464953	108,5
у т. ч.: комунальних підприємств, од.	13883	14174	14188	14111	101,6
Питома вага комунальних підприємств у загальній кількості юридичних осіб, %	1,03	1,02	0,99	0,96	93,2

Джерело: розраховано на основі даних [50]

Як свідчать наведені в табл. 2.1 дані, протягом 2021–2024 років в Україні спостерігається поступове зростання загальної кількості юридичних осіб. Зокрема, у 2024 році їх кількість досягла 1 464 953 одиниць, що на 8,5 % більше порівняно з 2021 роком.

Водночас чисельність комунальних підприємств змінювалася незначно: після певного зростання у 2022-2023 роках у 2024 році зафіксовано незначне скорочення їх кількості до 14 111 одиниць. Загалом за досліджуваний період темп приросту цього показника становив лише 1,6 %.

Окрему увагу привертає тенденція до зменшення питомої ваги комунальних підприємств у загальній структурі юридичних осіб. Якщо у 2021 році вона становила 1,03 %, то у 2024 році знизилася до 0,96 %, що свідчить про відносне скорочення ролі комунального сектору в економіці країни.

Таким чином, попри загальне зростання кількості суб'єктів господарювання, частка комунальних підприємств має тенденцію до зниження, що може вказувати на структурні зміни в економіці та потребує подальшого аналізу причин і наслідків цього процесу.

На рис. 2.1 представлено структуру джерел фінансування комунальних підприємств протягом 2021-2024 рр.

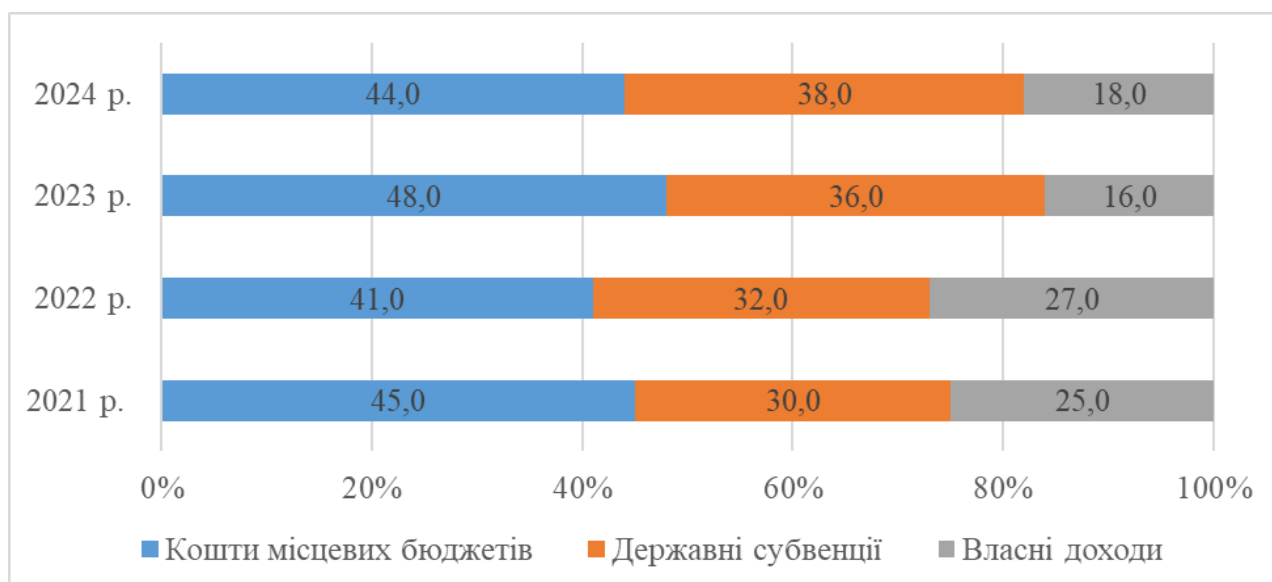

Рис. 2.1. Структура джерел фінансування комунальних підприємств протягом 2021-2024 рр.

Джерело: розраховано на основі даних [50]

Дані рис. 2.1 відображають зміну структури джерел фінансування комунальних підприємств упродовж 2021-2024 років. Аналіз показує, що основним джерелом фінансового забезпечення залишаються кошти місцевих бюджетів, частка яких коливалася в межах 41-48 %. Після зниження у 2022 році до 41 %, у 2023 році спостерігалось зростання до 48 %, а у 2024 році показник дещо скоротився до 44 %.

Водночас роль державних субвенцій поступово посилювалася. Їх частка зросла з 30 % у 2021 році до 38 % у 2024 році, що свідчить про підвищення значення державної підтримки у фінансуванні комунального сектору.

Натомість власні доходи комунальних підприємств демонструють нестабільну та загалом спадну тенденцію. Якщо у 2021-2022 роках їх частка становила 25–27 %, то у 2023 році вона різко зменшилася до 16 %, а у 2024 році лише частково відновилася до 18 %.

Таким чином, у структурі фінансування простежується зростання залежності комунальних підприємств від бюджетних ресурсів, передусім державних, при одночасному скороченні ролі власних надходжень, що свідчить про ослаблення їх фінансової самостійності.

На рисунку 2.2 представлено динаміку обсягів прямого фінансування житлово-комунального господарства за рахунок коштів місцевих бюджетів упродовж 2021–2024 років.

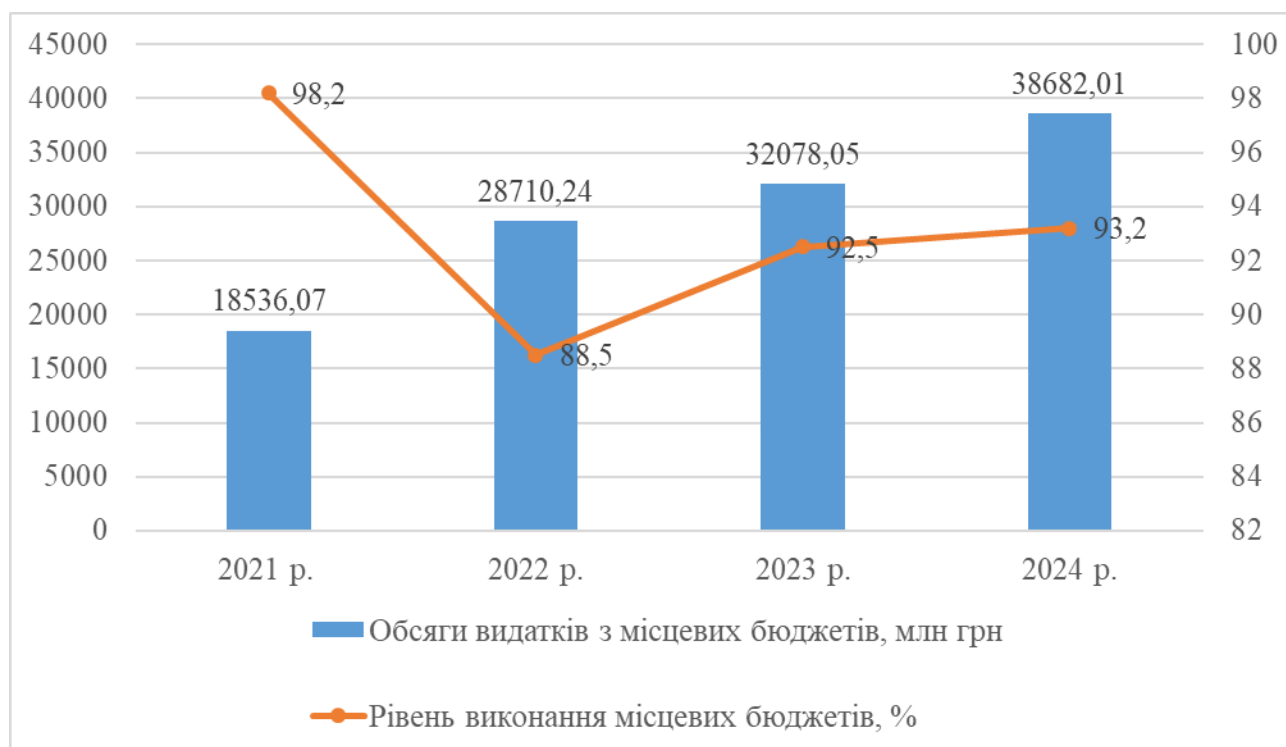

Рис. 2.2. Динаміка витратків з місцевих бюджетів на житлово-комунальне господарство та виконання їх планових показників протягом 2021-2024 рр.

Джерело: розраховано на основі даних [50]

Дані рис. 2.2. свідчать про стійку тенденцію до зростання обсягів видатків з місцевих бюджетів на фінансування житлово-комунального господарства упродовж 2021–2024 років. Зокрема, у 2021 році відповідні витрати становили 18 536,07 млн грн, тоді як у 2024 році вони зросли до 38 682,01 млн грн, тобто більш ніж удвічі. Найбільш відчутне збільшення спостерігалось у 2022 році.

Щодо рівня виконання місцевих бюджетів, то він має дещо нестабільний характер. Якщо у 2021 році показник був досить високим і становив 98,2 %, то у 2022 році відбулося його суттєве зниження до 88,5 %. У наступні роки ситуація поступово покращувалася: у 2023 році рівень виконання зріс до 92,5 %, а у 2024 році – до 93,2 %.

Отже, попри зростання обсягів фінансування, ефективність виконання місцевих бюджетів потребує подальшого підвищення, що є важливою передумовою забезпечення стабільного розвитку житлово-комунального господарства.

У сучасних умовах розвитку комунального сектору простежується зниження рівня фінансової стійкості підприємств житлово-комунального господарства, що вказує на наявність глибоких системних проблем і потребу в оперативних та комплексних заходах реагування. Фінансове становище більшості таких підприємств залишається складним, що обумовлює необхідність активної участі всіх зацікавлених сторін у вирішенні існуючих труднощів, насамперед органів державної влади та місцевого самоврядування, які відіграють визначальну роль у формуванні політики розвитку галузі та забезпеченні її фінансової підтримки.

Для всебічної оцінки масштабів і специфіки фінансових проблем доцільно здійснити аналіз ключових показників діяльності підприємств житлово-комунального господарства, які формують основу комунального сектору економіки. У цьому аспекті важливим є дослідження динаміки їх фінансових результатів за 2020-2024 роки, узагальнених у табл. 2.2, оскільки саме ці показники дають змогу оцінити рівень збитковості, ефективність використання ресурсів, якість управління активами та спроможність

підприємств забезпечувати безперервне надання життєво необхідних послуг населенню.

Таблиця 2.2

Показники фінансового стану підприємств житлово-комунального господарства протягом 2021-2024 роках, млн. грн.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютний приріст, млн грн	Відносний приріст, %
Прибутки підприємств	698	623	764	932	234	33,5
Збитки підприємств	4212	6876	7624	8287	4075	96,7
Дебіторська заборгованість	16359	20386	25742	33831	17472	106,8
Кредиторська заборгованість	29621	35295	36647	38427	8806	29,7
Заборгованість населення за житлово-комунальні послуги	18978	23735	29395	35420	16442	86,6

Джерело: побудовано за даними [50]

Наведені у таблиці 2.2 дані свідчать про суттєве погіршення фінансового стану підприємств житлово-комунального господарства упродовж 2021–2024 років. Попри зростання обсягів прибутків із 698 млн грн у 2021 році до 932 млн грн у 2024 році (на 33,5 %), цей позитивний тренд не компенсує значного збільшення збитків, які майже подвоїлися та досягли 8287 млн грн.

Особливо тривожною є динаміка заборгованостей. Дебіторська заборгованість зросла більш ніж удвічі – на 106,8 %, що свідчить про суттєве погіршення платіжної дисципліни контрагентів. Водночас кредиторська заборгованість також демонструє зростання, хоча й помірнішими темпами (на 29,7 %), досягнувши 38 427 млн грн у 2024 році.

Окремої уваги потребує заборгованість населення за житлово-комунальні послуги, яка зросла на 86,6 % і становила 35 420 млн грн у 2024 році. Така тенденція істотно ускладнює фінансову діяльність підприємств галузі, знижує їхню ліквідність та обмежує можливості для стабільного функціонування.

Загалом результати аналізу свідчать про наростання фінансових дисбалансів у сфері житлово-комунального господарства, що проявляється у зростанні збитковості та накопиченні заборгованостей. Це підкреслює необхідність удосконалення механізмів фінансового управління, підвищення ефективності діяльності підприємств і посилення державної підтримки галузі.

Отже, слід зазначити, що фінансове забезпечення діяльності комунальних підприємств в Україні характеризується наявністю суттєвих диспропорцій та ознак нестійкості. Попри зростання обсягів бюджетного фінансування та певне збільшення доходів підприємств, ці позитивні зрушення не здатні компенсувати накопичення збитків, зростання дебіторської і кредиторської заборгованості, а також погіршення платіжної дисципліни споживачів.

Виявлені тенденції свідчать про посилення залежності комунального сектору від бюджетних ресурсів, зниження рівня фінансової автономії підприємств та обмеження їх інвестиційних можливостей. У таких умовах особливої актуальності набуває необхідність удосконалення системи фінансового забезпечення, зокрема шляхом оптимізації тарифної політики, підвищення ефективності управління фінансовими потоками, впровадження сучасних інструментів контролю та стимулювання своєчасних розрахунків за надані послуги.

Крім того, важливим напрямом є активізація інвестиційної діяльності, залучення альтернативних джерел фінансування та підвищення прозорості функціонування підприємств. Реалізація зазначених заходів сприятиме зміцненню фінансової стійкості комунальних підприємств, підвищенню якості житлово-комунальних послуг і забезпеченню сталого розвитку комунального сектору в умовах сучасних економічних викликів.

2.2. Аналіз джерел фінансування комунального підприємства КП «Водоканал Долинської міської ради»

КП «Водоканал Долинської міської ради» є комунальним підприємством, що функціонує у сфері житлово-комунального господарства та забезпечує надання базових послуг водопостачання і водовідведення на території Долинської міської територіальної громади. Основною метою діяльності підприємства є задоволення потреб населення, підприємств і установ у якісних та безперебійних послугах централізованого водопостачання і водовідведення.

Підприємство здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України та перебуває у комунальній власності територіальної громади, а управління ним здійснює Долинська міська рада. До основних функцій КП належать експлуатація та обслуговування водопровідно-каналізаційних мереж, забезпечення належної якості питної води, відведення та очищення стічних вод, а також проведення ремонтних і профілактичних робіт на об'єктах інфраструктури.

Фінансова діяльність підприємства формується за рахунок власних доходів від надання послуг, бюджетної підтримки з місцевого бюджету, а також інших джерел, не заборонених законодавством. Водночас, як і більшість підприємств галузі, КП «Водоканал Долинської міської ради» функціонує в умовах обмежених фінансових ресурсів, значної зношеності основних засобів та необхідності модернізації інфраструктури, що обумовлює актуальність аналізу джерел його фінансування та пошуку шляхів підвищення фінансової стійкості.

Фінансове забезпечення операційної діяльності та реалізація капітальних інвестицій міського комунального підприємства здійснюється за рахунок як власних, так і залучених ресурсів, структура яких відображена у фінансовій звітності, зокрема у пасиві балансу. У табл. 2.1 та на рис. 2.1 наведено структуру капіталу підприємства з розподілом на власний і позиковий.

Таблиця 2.1

**Джерела фінансування КП «Водоканал Долинської міської ради» протягом
2023 – 2025 рр., тис. грн.**

Показники	2023 р.		2024 р.		2025 р.		Зміна за 2025-2023 рр.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Капітал, в тому числі:	38581,0	100,0	44080,0	100,0	57015,0	100,0	18434,0	47,8
- власний	16614,0	43,1	22198,0	50,4	35777,0	62,8	19163,0	115,3
- позиковий	21967,0	56,9	21882,0	49,6	21238,0	37,3	-729,0	-3,3

Джерело: розраховано на основі звітності КП «Водоканал Долинської міської ради»

Дані табл. 2.1 та рис. 2.1 свідчать про позитивну динаміку зростання загального обсягу капіталу КП «Водоканал Долинської міської ради» упродовж 2023–2025 років. Зокрема, у 2025 році його величина досягла 57 015,0 тис. грн, що на 18 434,0 тис. грн або 47,8 % більше порівняно з 2023 роком. Це вказує на поступове нарощення фінансового потенціалу підприємства.

У структурі капіталу відбулися суттєві зміни. Частка власного капіталу має стійку тенденцію до зростання: з 43,1 % у 2023 році до 62,8 % у 2025 році. У грошовому вираженні обсяг власних коштів збільшився більш ніж удвічі – на 19 163,0 тис. грн або 115,3 %. Така тенденція свідчить про зміцнення фінансової незалежності підприємства та підвищення його стійкості.

Водночас обсяг позикового капіталу демонструє незначне скорочення. Якщо у 2023 році він становив 21 967,0 тис. грн (56,9 %), то у 2025 році зменшився до 21 238,0 тис. грн (37,3 %), що на 729,0 тис. грн або 3,3 % менше. Це вказує на поступове зниження залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

У досліджуваному періоді спостерігається покращення структури джерел фінансування підприємства за рахунок зростання частки власного капіталу та зменшення ролі позикових ресурсів, що є позитивною тенденцією з точки зору забезпечення фінансової стабільності КП «Водоканал Долинської міської ради»

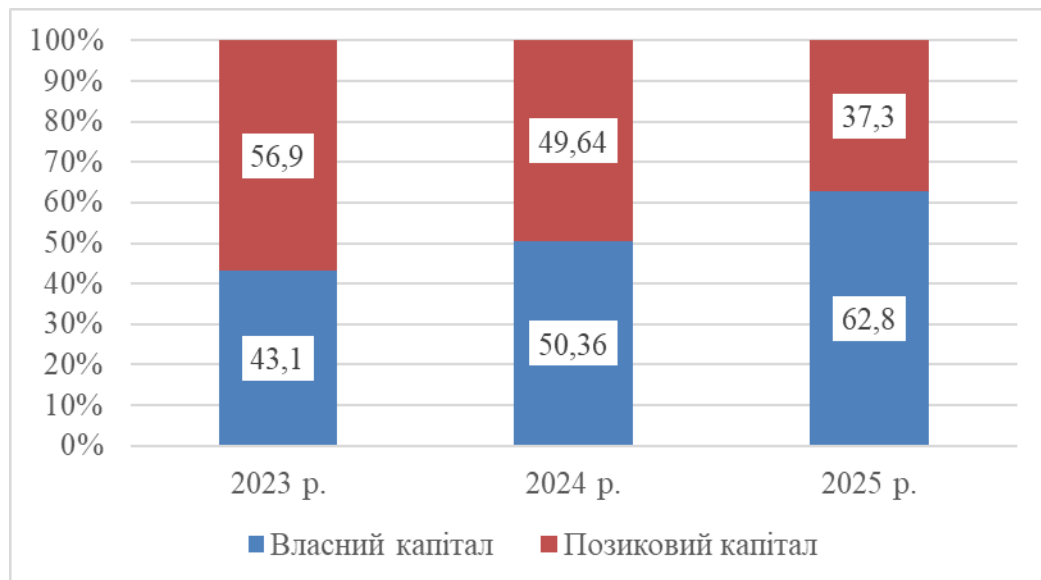

Рис. 2.1. Динаміка структури фінансування КП «Водоканал Долинської міської ради» протягом 2023 – 2025 рр., %

Джерело: побудовано на основі звітності КП «Водоканал Долинської міської ради»

Дані таблиці 2.2 відображають зміни у структурі та обсягах власного капіталу КП «Водоканал Долинської міської ради» протягом 2023-2025 років.

Таблиця 2.2

Джерела власного капіталу КП «Водоканал Долинської міської ради» протягом 2023 – 2025 рр., тис. грн.

Показники	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Зміна за 2025-2023 рр.	
				тис. грн.	%
Зареєстрований капітал	8 449,0	13 199,0	25 949,0	+17 500,0	+207,1
Додатковий капітал	15 553,0	14 891,0	12 955,0	-2 598,0	-16,7
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-7 388,0	-5 892,0	-3 127,0	+4 261,0	+57,7
Всього	16 614,0	22 198,0	35 777,0	+19 163,0	+115,3

Джерело: розраховано на основі звітності КП «Водоканал Долинської міської ради»

Загальний обсяг власного капіталу підприємства демонструє стійке зростання: з 16 614,0 тис. грн у 2023 році до 35 777,0 тис. грн у 2025 році, що становить приріст на 19 163,0 тис. грн або 115,3 %.

Найбільш вагомий вплив на таке зростання справило суттєве збільшення зареєстрованого капіталу, який зріс більш ніж утричі – на 17 500,0 тис. грн або 207,1 %. Це свідчить про активну участь власника (територіальної громади) у зміцненні фінансової бази підприємства.

Водночас додатковий капітал має тенденцію до скорочення: його обсяг зменшився на 2 598,0 тис. грн або 16,7 %, що може бути пов'язано з використанням раніше сформованих ресурсів або їх перерозподілом.

Позитивною є динаміка нерозподіленого фінансового результату: обсяг непокритого збитку поступово зменшується – з -7 388,0 тис. грн у 2023 році до -3 127,0 тис. грн у 2025 році. Зменшення збитків на 4 261,0 тис. грн (57,7 %) свідчить про покращення фінансових результатів діяльності підприємства.

Структуру зазначених джерел власного капіталу КП «Водоканал Долинської міської ради» протягом 2023 – 2025 рр. більш наочно представлено на рис. 2.2.

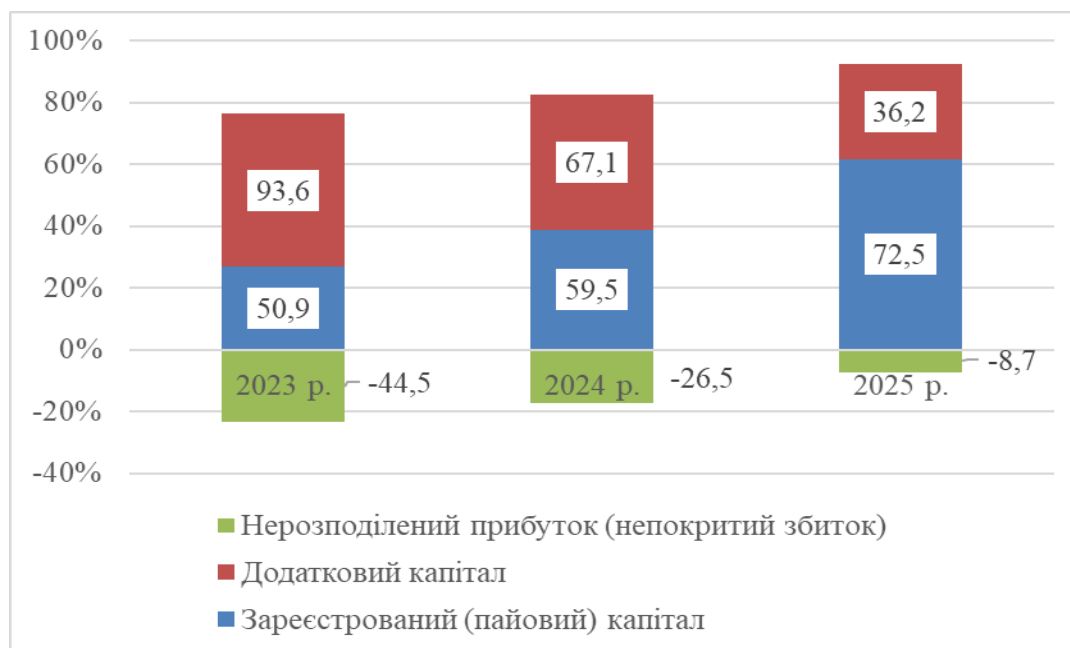

Рис. 2.2. Структура власного капіталу КП «Водоканал Долинської міської ради» протягом 2023 – 2025 рр., %

Джерело: побудовано на основі звітності КП «Водоканал Долинської міської ради»

Дані рис. 2.2 відображають зміни у структурі власного капіталу КП «Водоканал Долинської міської ради» упродовж 2023–2025 років. Аналіз показує, що найбільш динамічно зростає частка зареєстрованого (пайового) капіталу: з 50,9 % у 2023 році до 72,5 % у 2025 році. Це свідчить про посилення ролі внесків власника у формуванні фінансової бази підприємства.

Водночас частка додаткового капіталу має чітко виражену тенденцію до зменшення – з 93,6 % у 2023 році до 36,2 % у 2025 році, що може бути пов'язано з його поступовим використанням або перерозподілом у структурі власного капіталу.

Позитивною тенденцією є скорочення частки непокритого збитку: якщо у 2023 році він становив -44,5 %, то у 2025 році – лише -8,7 %. Це вказує на поступове покращення фінансових результатів діяльності підприємства та зменшення накопичених збитків.

Отже, у структурі власного капіталу простежується зміцнення фінансової бази підприємства, насамперед за рахунок збільшення зареєстрованого капіталу та поступового скорочення непокритих збитків, що позитивно впливає на його фінансову стійкість.

Таблиця 2.3

**Джерела позикового капіталу КП «Водоканал Долинської міської ради»
протягом 2023 – 2025 рр., тис. грн.**

Показники	2023 р.		2024 р.		2025 р.		Зміна за 2025-2023 рр.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6 615,0	30,1	5 460,0	25,0	4 191,0	19,7	-2 424,0	-36,6
Поточні зобов'язання за розрахунками:	5 196,0	23,7	2 700,0	12,3	1 977,0	9,3	-3 219,0	-62,0
- з бюджетом	3 126,0	14,2	957,0	4,4	770,0	3,6	-2 356,0	-75,4
- зі страхування	302,0	1,4	315,0	1,4	199,0	0,9	-103,0	-34,1
- з оплати праці	1 632,0	7,4	1 359,0	6,2	798,0	3,8	-834,0	-51,1
- за одержаними авансами	0,0	0,0	0,0	0,0	257,0	1,2	+257,0	100,0

Продовження табл. 2.3

- за розрахунками з учасниками	136,0	0,6	69,0	0,3	123,0	0,6	-13,0	-9,6
- інші поточні зобов'язання	684,0	3,1	611,0	2,8	690,0	3,3	+6,0	0,9
Доходи майбутніх періодів	9 472,0	43,1	13 111,0	59,9	14 210,0	66,9	+4 738,0	50,0
Всього позикового капіталу	21 967,0	30,1	21 882,0	25,0	21 238,0	19,7	-729,0	-3,3

Джерело: розраховано на основі звітності КП «Водоканал Долинської міської ради»

У табл. 2.3 наведено склад і динаміку джерел позикового капіталу КП «Водоканал Долинської міської ради» за 2023–2025 рр. Аналіз даних свідчить про загальну тенденцію до скорочення обсягів позикових ресурсів підприємства. Зокрема, загальна сума позикового капіталу зменшилася на 729,0 тис. грн, або на 3,3 % у 2025 р. порівняно з 2023 р.

Найбільшу частку в структурі позикового капіталу займають доходи майбутніх періодів, які демонструють стабільне зростання протягом досліджуваного періоду – на 4 738,0 тис. грн, або 50,0 %. Водночас спостерігається суттєве скорочення кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги – на 36,6 %, а також поточних зобов'язань за розрахунками – на 62,0 %.

Серед складових поточних зобов'язань найбільш помітне зменшення відбулося за розрахунками з бюджетом (на 75,4 %) та з оплати праці (на 51,1 %). Водночас окремі статті мають тенденцію до зростання, зокрема за одержаними авансами та іншими поточними зобов'язаннями.

Таким чином, проведений аналіз джерел фінансування КП «Водоканал Долинської міської ради» свідчить про загальне покращення структури капіталу підприємства упродовж 2023–2025 років. Зростання частки власного капіталу, насамперед за рахунок збільшення зареєстрованого капіталу та скорочення непокритих збитків, вказує на посилення фінансової незалежності та підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.

Водночас скорочення обсягів позикового капіталу, зокрема кредиторської заборгованості та поточних зобов'язань, свідчить про зниження фінансових ризиків та покращення платіжної дисципліни. Позитивною тенденцією є також зростання доходів майбутніх періодів, що може відображати стабільність надходжень у майбутньому та певну передбачуваність фінансових потоків.

Разом з тим, незважаючи на виявлені позитивні зміни, підприємство все ще функціонує в умовах обмеженості фінансових ресурсів та потребує подальшого вдосконалення структури фінансування, зокрема шляхом підвищення ефективності використання власного капіталу, оптимізації зобов'язань та активізації інвестиційної діяльності.

Отже, результати аналізу дозволяють зробити висновок про наявність позитивних тенденцій у формуванні фінансових ресурсів КП «Водоканал Долинської міської ради», що створює передумови для зміцнення його фінансового стану та забезпечення сталого розвитку. Отримані висновки доцільно використати у наступному підрозділі для більш детальної оцінки фінансового стану підприємства та обґрунтування напрямів підвищення ефективності його фінансового забезпечення.

2.3. Оцінка фінансового стану та ефективності використання фінансових ресурсів комунального підприємства

Оцінювання фінансової діяльності підприємства, зокрема в частині його фінансового забезпечення, доцільно доповнити дослідженням показників фінансової стійкості та платоспроможності.

Аналіз платоспроможності дає змогу об'єктивно визначити рівень фінансово-економічної стабільності підприємства та ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування у процесі формування ресурсного потенціалу. У межах даного дослідження зазначені аспекти розкрито через розрахунок таких індикаторів, як коефіцієнт автономії, фінансової стійкості,

фінансування, забезпеченості власними оборотними засобами, маневреності власного капіталу та фінансового левереджу.

Результати обчислення відповідних показників КП «Водоканал Долинської міської ради» протягом 2023-2025 рр. наведено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості КП «Водоканал Долинської міської ради» протягом 2023-2025 рр.

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Відхилення: +,-
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Підсумок балансу	>0,5	0,431	0,504	0,628	0,197
Коефіцієнт фінансування (фінансової стабільності)	Власний капітал / Позичковий капітал	1	0,756	1,014	1,685	0,928
Коефіцієнт фінансової стійкості	(Власний капітал + Довгострокові зобов'язання) / Сума пасивів	0,7-0,9	0,431	0,504	0,628	0,197
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	Власні оборотні засоби / Матеріальні оборотні активи	>0,1	-9,537	-7,738	-1,062	8,475
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власні оборотні кошти / Власний капітал	>0,1	-0,894	-0,658	-0,091	0,804
Коефіцієнт фінансового левериджу	Довгострокові зобов'язання / Власний капітал	<0,25	0,000	0,000	0,000	0,000

Джерело: розраховано на основі звітності КП «Водоканал Долинської міської ради»

Аналіз показників платоспроможності та фінансової стійкості КП «Водоканал Долинської міської ради» за 2023-2025 рр. свідчить про поступове покращення фінансового стану підприємства та зростання рівня його незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Зокрема, коефіцієнт автономії протягом досліджуваного періоду зріс з 0,431 у 2023 році до 0,628 у 2025 році, що перевищує нормативне значення

($>0,5$) у останньому році. Це свідчить про зміцнення фінансової незалежності підприємства та підвищення ролі власного капіталу у формуванні активів.

Аналогічна позитивна тенденція спостерігається за коефіцієнтом фінансування (фінансової стабільності), який збільшився з 0,756 до 1,685. У 2025 році його значення перевищує норматив (≥ 1), що вказує на переважання власних джерел над позиковими та зниження фінансових ризиків.

Коефіцієнт фінансової стійкості також має тенденцію до зростання (з 0,431 до 0,628), однак його значення залишається нижчим за нормативний діапазон (0,7-0,9). Це свідчить про недостатній рівень стабільності джерел фінансування, хоча позитивна динаміка вказує на поступове покращення ситуації.

Водночас негативною залишається ситуація із забезпеченням власними оборотними засобами. Незважаючи на значне покращення показника (з -9,537 у 2023 році до -1,062 у 2025 році), його значення залишається від'ємним і суттєво нижчим за норматив ($>0,1$). Це означає, що підприємство не має достатнього обсягу власних оборотних ресурсів для фінансування поточної діяльності та змушене покладатися на зовнішні джерела.

Подібна ситуація спостерігається і щодо коефіцієнта маневреності власного капіталу, який хоча й зріс з -0,894 до -0,091, проте залишається від'ємним. Це свідчить про обмежену гнучкість у використанні власного капіталу та низьку частку мобільних ресурсів у його структурі.

Коефіцієнт фінансового левериджу протягом усього періоду дорівнює нулю, що свідчить про відсутність довгострокових зобов'язань у структурі капіталу підприємства. З одного боку, це знижує фінансові ризики, однак з іншого – може вказувати на недовикористання потенціалу довгострокового залучення ресурсів для розвитку.

Результати аналізу дозволяють зробити висновок, що КП «Водоканал Долинської міської ради» демонструє позитивну динаміку зростання фінансової незалежності та поступове зміцнення фінансової стійкості. Водночас підприємство потребує підвищення рівня забезпеченості власними оборотними

засобами та покращення структури капіталу з метою забезпечення належного рівня ліквідності та ефективності фінансового управління.

Для цього визначимо тип фінансової стійкості КП «Водоканал Долинської міської ради» (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Визначення фінансової стійкості КП «Водоканал Долинської міської ради»
протягом 2023-2025 рр.**

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Відхилення, +,-
Власний оборотний капітал	-14 859	-14 610	-3 238	+11 621
Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів	-14 859	-14 610	-3 238	+11 621
Основні джерела формування запасів	-14 859	-14 610	-3 238	+11 621
Запаси	1 558	1 888	3 049	+1 491
Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел	-16 417	-16 498	-6 287	+10 130
Тип фінансової стійкості	Кризовий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан	-

Джерело: розраховано на основі звітності КП «Водоканал Долинської міської ради»

Аналіз фінансової стійкості КП «Водоканал Долинської міської ради» за 2023-2025 рр. показує, що підприємство протягом усього періоду перебуває у кризовому фінансовому стані. Так, власний оборотний капітал у 2023 році був від'ємним і складав -14 859 тис. грн, що свідчить про недостатність власних оборотних коштів для покриття поточних зобов'язань. У 2024 році ситуація дещо покращилася (-14 610 тис. грн), а у 2025 році власний оборотний капітал зменшився лише до -3 238 тис. грн, демонструючи позитивну динаміку зростання на 11 621 тис. грн. Це означає, що підприємство почало поступово нарощувати власні джерела покриття своїх оборотних активів.

Наявність власних і довгострокових джерел для формування запасів повністю відповідає показникам власного оборотного капіталу, що підтверджує нестачу фінансових ресурсів для забезпечення нормальної діяльності.

Паралельно спостерігається збільшення запасів із 1 558 тис. грн у 2023 році до 3 049 тис. грн у 2025 році, що позитивно впливає на операційну спроможність підприємства.

Однак надлишок або нестача основних джерел залишається від'ємним у всіх трьох роках, хоча значно скоротився з -16 417 тис. грн у 2023 році до -6 287 тис. грн у 2025 році. Це свідчить про покращення структури фінансування запасів, але все ще існує значна нестача власних і довгострокових джерел покриття.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що незважаючи на певну позитивну динаміку у покращенні власного оборотного капіталу та зростанні запасів, фінансовий стан КП «Водоканал Долинської міської ради» залишається кризовим. Підприємству необхідно вживати заходів щодо зміцнення власних джерел фінансування, оптимізації запасів та підвищення загальної фінансової стійкості.

Аналіз ліквідності підприємства дозволяє оцінити склад та співвідношення різних груп ліквідних активів, а також визначити здатність підприємства швидко перетворювати їх у грошові кошти для своєчасного погашення поточних зобов'язань. Це дає змогу оцінити фінансову гнучкість та ризики неплатоспроможності підприємства.

Розрахунки ключових показників ліквідності КП «Водоканал Долинської міської ради» за 2023-2025 роки наведено у табл. 2.12.

**Аналіз ліквідності КП «Водоканал Долинської міської ради» протягом
2023-2025 рр.**

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Відхилення: +,-
Коефіцієнт покриття ліквідності	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	>1	0,324	0,332	0,848	0,524
Коефіцієнт швидкої ліквідності	(Оборотні активи – Запаси) / Поточні зобов'язання	0,7-1,5	0,253	0,246	0,704	0,451
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові активи / Поточні зобов'язання	>0,1	0,003	0,011	0,371	0,368
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	Поточні зобов'язання / Дебіторська заборгованість	1	5,721	6,534	3,474	-2,246

Джерело: розраховано на основі звітності КП «Водоканал Долинської міської ради»

Аналіз ліквідності КП «Водоканал Долинської міської ради» за 2023-2025 рр. свідчить про поступове покращення здатності підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання, хоча показники все ще залишаються нижчими за нормативні значення.

Коефіцієнт покриття ліквідності зріс з 0,324 у 2023 році до 0,848 у 2025 році, проте залишається нижчим за норматив (>1), що свідчить про недостатній обсяг оборотних активів для повного покриття поточних зобов'язань.

Коефіцієнт швидкої ліквідності, який враховує лише найбільш ліквідні активи (без запасів), також показує позитивну динаміку: від 0,253 у 2023 році до 0,704 у 2025 році. Значення останнього року наближається до нижньої межі нормативного діапазону (0,7–1,5), що свідчить про часткове покращення фінансової гнучкості підприємства.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності демонструє значне покращення: від 0,003 у 2023 році до 0,371 у 2025 році (норма >0,1). Це вказує на збільшення обсягу грошових коштів і їх здатності покривати короткострокові зобов'язання, що позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства.

Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості знизилося з 5,721 у 2023 році до 3,474 у 2025 році (норма = 1). Це свідчить про зменшення перевищення поточних зобов'язань над дебіторською заборгованістю, але все ще перевищує норматив, що свідчить про наявність фінансового навантаження на підприємство.

Отже, ліквідність КП «Водоканал Долинської міської ради» демонструє тенденцію до покращення, проте підприємству необхідно продовжувати роботу над оптимізацією оборотних активів та управлінням дебіторською і кредиторською заборгованістю для забезпечення стабільного виконання короткострокових зобов'язань.

Аналіз ділової активності є ефективним інструментом оцінки фінансового стану підприємства, оскільки дозволяє визначити швидкість обертання окремих видів фінансових ресурсів та ефективність їх використання.

Розраховані показники ділової активності КП «Водоканал Долинської міської ради» наведено у табл.2.13.

Таблиця 2.13

**Аналіз ділової активності КП «Водоканал Долинської міської ради»
протягом 2023-2025 рр.**

Показник	Формула розрахунку	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Відхилення: +,-
Коефіцієнт ділової активності (оборотності оборотних засобів)	Чиста виручка від реалізації / Середня вартість оборотних засобів	4,602	4,608	2,673	-1,93
Коефіцієнт оборотності запасів	Собівартість / Середньорічна вартість запасів	18,811	18,222	13,527	-5,284
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чиста виручка від реалізації товарів і послуг / Середня сума дебіторської заборгованості за товари і послуги	9,214	10,179	7,723	-1,491
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Чиста виручка від реалізації товарів і послуг / Середня сума кредиторської заборгованості за товари і послуги	4,945	5,488	7,000	2,056
Коефіцієнт тривалості одного обороту оборотних засобів	Кількість календарних днів звітного періоду(365)/ Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	79	79	137	57
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	Кількість календарних днів звітного періоду(365) / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	40	36	47	8
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	Кількість календарних днів звітного періоду(365) / Коефіцієнт оборотності кредиторської	74	67	52	-22

Джерело: розраховано на основі звітності КП «Водоканал Долинської міської ради»

Аналіз ділової активності КП «Водоканал Долинської міської ради» за 2023–2025 рр. свідчить про поступові зміни в ефективності використання оборотних засобів та управлінні оборотними активами.

Коефіцієнт ділової активності (оборотності оборотних засобів) знизився з 4,602 у 2023 році до 2,673 у 2025 році, що вказує на уповільнення обороту

оборотних засобів і зниження ефективності їх використання. Аналогічна тенденція спостерігається у коефіцієнті оборотності запасів, який зменшився з 18,811 до 13,527, що свідчить про подовження терміну зберігання запасів та потенційне збільшення ризику їх застарівання.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився з 10,179 у 2024 році до 7,723 у 2025 році, що відображає збільшення терміну повернення дебіторської заборгованості та погіршення ліквідності цих активів. У той же час, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс з 4,945 у 2023 році до 7,000 у 2025 році, що свідчить про ефективніше використання кредиторських ресурсів та збільшення терміну фінансування з боку постачальників.

Тривалість одного обороту оборотних засобів збільшилася з 79 днів у 2023–2024 рр. до 137 днів у 2025 році, що підтверджує сповільнення обігу активів та зростання потреби в їх фінансуванні. Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості також збільшилася з 36 до 47 днів, тоді як тривалість одного обороту кредиторської заборгованості зменшилася з 74 до 52 днів, що вказує на підвищення тиску на грошові потоки підприємства.

Ділова активність підприємства характеризується зниженням ефективності використання оборотних засобів та запасів, збільшенням тривалості обігу дебіторської заборгованості, що разом з кризовою ліквідністю та нестачею власних оборотних засобів підкреслює необхідність покращення управління ресурсами та оптимізації обіговості активів для забезпечення стабільної діяльності.

Узагальнюючи проведений аналіз фінансового стану КП «Водоканал Долинської міської ради», можна зробити висновок, що підприємство демонструє змішані результати щодо використання фінансових ресурсів. Позитивною тенденцією є зростання фінансової незалежності та поступове зміцнення показників фінансової стійкості, а також покращення ліквідності окремих активів. Водночас наявність від'ємного власного оборотного капіталу, недостатня забезпеченість власними оборотними засобами та уповільнення

обігу оборотних ресурсів свідчать про кризовий стан у сфері управління поточними фінансовими ресурсами.

Особливу увагу потребує оптимізація структури капіталу та підвищення гнучкості використання власних оборотних засобів, а також скорочення тривалості обороту запасів і дебіторської заборгованості. Реалізація заходів із підвищення ефективності ділової активності та управління ліквідністю дозволить забезпечити стабільне покриття короткострокових зобов'язань, знизити фінансові ризики та покращити загальну фінансову спроможність підприємства.

Таким чином, проведений аналіз фінансового стану та ділової активності свідчить про необхідність комплексних управлінських заходів щодо зміцнення фінансової стійкості та оптимізації використання ресурсів, що є ключовими умовами забезпечення стабільного розвитку комунального підприємства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення діяльності підприємств комунальної власності та можливості його імплементації в Україні

Відсутність системного підходу до реформування житлово-комунальної сфери як на державному рівні, так і на рівні місцевого самоврядування, неефективні інструменти створення конкурентного середовища на ринку відповідних послуг, а також недосконала тарифна політика з численними прогалинами у нормативно-правовій базі – усе це лише поглиблює кризові явища у діяльності підприємств житлово-комунального господарства. Подолання накопичених проблем і вироблення нових підходів до фінансового забезпечення розвитку галузі можливе шляхом ґрунтовного вивчення міжнародної практики та зарубіжного досвіду.

Аналіз наукових публікацій, присвячених реформуванню та підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності житлово-комунального сектору, дозволив визначити специфічні характеристики, що впливають на формування системи фінансового забезпечення підприємств цієї галузі. До ключових особливостей фінансування житлово-комунального господарства у розвинених країнах належать [32]:

- корпоратизація об'єктів галузі зумовлює зміну підходів до залучення фінансових ресурсів та сприяє зростанню частки приватного капіталу;
- диверсифікація структури джерел фінансування, що виражається у скороченні бюджетних асигнувань та переорієнтації на альтернативні форми фінансового забезпечення з переважанням приватних інвестицій;

- переспрямування фінансових потоків на капітальні витрати в межах окремих територій при одночасному забезпеченні поточного функціонування;
- впровадження цільових програм державного та регіонального рівнів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку житлово-комунальної сфери;
- зміна моделей управління галуззю через розмежування функцій управління та володіння об'єктами між окремими суб'єктами господарювання;
- розвиток конкуренції на ринку житлово-комунальних послуг, що спричиняє перерозподіл повноважень органів місцевого самоврядування: за ними залишається організація та експлуатація житлового фонду, побутове обслуговування населення, утримання прибудинкових територій, збирання та переробка відходів, озеленення і транспортне обслуговування;
- запровадження засад конкурентного середовища, що визначає специфіку тарифоутворення в розрізі окремих послуг та методологію розрахунку тарифів підприємствами галузі;
- зміна форм фінансової підтримки галузі через поступову відмову від субсидування підприємств на користь адресної допомоги безпосереднім споживачам послуг;

За результатами опрацювання наукових публікацій, присвячених розвитку та трансформації житлово-комунального господарства, можна констатувати, що значна частина вітчизняних дослідників – зокрема А. Є. Буряченко [9], Т. П. Гладчук [16], О. М. Парубець [38] – виділяють англійську, німецьку та французьку моделі реформування житлово-комунальної сфери. Разом з тим, на нашу думку, реальні процеси розвитку та реформування галузі в окремих країнах не вкладаються повною мірою в межі зазначених моделей. З огляду на це, у роботі запропоновано комплексний підхід, що передбачає виокремлення змішаної моделі управління житлово-комунальним господарством. Порівняльна оцінка характерних рис кожної з моделей зумовила необхідність визначення ключових критеріїв, які дозволяють їх розмежувати та розкрити притаманну кожній специфіку (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика моделей управління житлово-комунального господарства в європейських країнах та в Україні

Критерій	Англійська	Французька	Німецька	Змішана	Українська
Представники	Велика Британія, США	Франція, Фінляндія	Німеччина, Польща	Окремі європейські країни	Україна
Функціональна складова	Повна приватизація житлово-комунального комплексу	Приватизація об'єктів житлово-комунального комплексу у власність муніципалітету	Акціонування підприємств сфери ЖКГ	Поєднання різних напрямів залучення приватного капіталу	Приватизація об'єктів житлово-комунального комплексу
Підпорядкування	Муніципалітет	Муніципалітет	Муніципалітет	Муніципалітет	Органи місцевого самоврядування
Форма власності	Приватна	Муніципальна	Змішана (акціонерна)	Муніципальна	Комунальна (державна),
Взаємозв'язок між секторами	Об'єднані за специфікою та галуззю	Об'єднані за специфікою та галуззю	Об'єднані за специфікою та галуззю. Багатопротиповні підприємства	Об'єднані за специфікою та галуззю	Спеціалізовані та багатопротиповні підприємства
Ринкове середовище	Конкурентне середовище	Конкурентне середовище	Конкурентне середовище	Конкурентне середовище	Природні монополії Початкове конкурентне
Суб'єкти ринку ЖКГ	Спеціалізовані муніципальні компанії. Малі приватні компанії	Муніципальні компанії. Приватні компанії на основі концесійних договорів	Комунальні компанії. Приватні підприємства	Муніципальні компанії. Приватні підприємства на умовах договору	Комунальні підприємства. Приватні підприємства. ОСББ
Тарифна політика	Тарифи формуються підприємствами	Тарифи встановлюються відповідно до умов договору між муніципалітетом та експлуатаційною компанією	Тарифи формуються обслуговуючими компаніями за погодженням з муніципалітетом	Тарифи встановлюються відповідно до умов договору між муніципалітетом та експлуатаційною компанією	Формуються центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування
Склад житлово-комунальних платежів	Плата за комунальні послуги. Податок - Council Tax (ремонт доріг, прибирання вулиць, зарплата пожежникам та поліції)	Плата за житлові послуги (утримання будинків, прибудинкових територій та місць загального користування: під'їздів, газонів, басейнів ліфтів). Плата за комунальні послуги (електроенергія,	Плата за послуги домоуправління . Плата за комунальні послуги. Внески на ремонтні роботи	Плата за комунальні послуги. Плата за житлові послуги	Плата за житлові послуги (утримання будинків, прибудинкових територій та місць загального користування: під'їздів, газонів, басейнів ліфтів). Плата за комунальні послуги

Джерело: [9; 16]

Виокремлення окремих моделей реформування житлово-комунального господарства пов'язане з трансформацією відносин власності внаслідок приватизації державного та муніципального майна. Слід підкреслити, що приватизаційні процеси в провідних європейських країнах суттєво відрізняються від практики, характерної для України. Зокрема, у Франції, Фінляндії, Угорщині, Словаччині, Польщі та ряді інших держав під приватизацією розуміють передачу приватному сектору контролю над державними та муніципальними підприємствами й активами без переходу майнових прав. Поряд із класичними приватизаційними інструментами широко застосовуються оренда, підряд та передача об'єктів житлово-комунального господарства в управління приватним структурам [16].

Англійська модель (притаманна Великій Британії та США) характеризується повноцінною приватизацією об'єктів житлово-комунальної інфраструктури, що супроводжується консолідацією муніципальних підприємств за галузевою та функціональною ознакою. Унаслідок цього практично вся комунальна інфраструктура та інженерні мережі, що перебували на балансі муніципалітетів, перейшли у приватну власність. При цьому надання послуг споживачам здійснюється приватними підприємствами виключно в межах стандартів, визначених органами місцевого самоврядування. Тарифи встановлюються самими підприємствами з урахуванням конкурентної ситуації на ринку, а споживачі мають право вільно обирати постачальника послуг, орієнтуючись на їх якість та цінову пропозицію. Окремо варто зазначити, що у Великій Британії функціонує муніципальний податок – Council Tax, розмір якого визначається престижністю розташування об'єкта. Надходження від цього податку спрямовуються на утримання вулично-дорожньої мережі, а також на фінансування пожежних та поліцейських служб [9].

Розвиток житлово-комунального господарства Німеччини та Польщі здійснюється в рамках німецької моделі, яка передбачає демонополізацію та корпоратизацію об'єктів комунальної інфраструктури із збереженням контрольного пакета акцій новостворених акціонерних товариств в руках

органів місцевого самоврядування. Поточне обслуговування, ремонт та модернізацію інженерних мереж при цьому виконують приватні компанії, які отримали відповідні активи в процесі корпоратизації. Завдяки цьому ринок комунальних послуг Німеччини відзначається високим рівнем конкуренції: на ньому представлені постачальники різних масштабів – від міжнародних до регіональних, – що забезпечує широкий вибір цінових пропозицій, бонусних програм та технологічних рішень [38].

Тарифи формуються підприємствами галузі за попереднім погодженням з органами місцевого самоврядування та відповідно до конкурентних засад. Характерною особливістю Німеччини є специфічна методологія тарифоутворення, пов'язана з підходами до комплектування переліку послуг. Виділяють два основних підходи: простий – з оплатою кожної окремої послуги, та пакетний – з авансовою оплатою заздалегідь визначеного набору послуг з обслуговування та утримання прибудинкових територій.

До складу таких пакетів, як правило, входять прибирання прибудинкової території, вивіз і утилізація сміття, обслуговування внутрішньобудинкових систем, телекомунікаційна підтримка тощо. Пакетний підхід дозволяє підприємствам перерозподіляти фінансові ресурси між різними видами послуг – спрямовуючи доходи від прибуткових напрямів на покриття витрат за соціально значущими послугами [54]. Загалом оплата житлово-комунальних послуг складається з трьох складових:

- плата за управління будинком, що охоплює винагороду приватним керуючим компаніям, відповідальним за обслуговування та утримання житлового фонду;
- плата за комунальні послуги – водопостачання, тепlopостачання тощо;
- відрахування до ощадних кас ремонтних фондів, кошти яких акумулюються для проведення капітального ремонту.

Водночас у рамках німецької моделі реформування житлово-комунального господарства не спостерігається суттєвого зростання частки

приватного капіталу у фінансуванні галузі – розвиток відповідних об'єктів значною мірою забезпечується за рахунок бюджетних коштів. Французька модель (Франція, Фінляндія) вирізняється поєднанням муніципальної власності на об'єкти житлово-комунальної інфраструктури з їх управлінням приватним бізнесом на засадах довгострокової оренди, концесійних договорів та інвестиційних угод [9].

Концесійні угоди, укладені на тривалий строк, забезпечують стабільність і передбачуваність у відносинах між муніципалітетом та приватним партнером. Концесіонер фінансує розвиток комунальної інфраструктури, повертаючи вкладені кошти завдяки виваженій тарифній політиці, та одночасно орієнтується на впровадження енергоефективних технологій, що сприяє зниженню собівартості послуг. При цьому всі основні параметри тарифоутворення підлягають обов'язковому погодженню з органами місцевого самоврядування.

За французькою моделлю об'єкти житлово-комунальної інфраструктури залишаються у комунальній власності, а відповідальність за розвиток галузі та якість послуг покладається на органи місцевого самоврядування. Тарифи визначаються на підставі контрактів між муніципалітетами та експлуатаційними компаніями. Оплата послуг формується з двох складових:

- плата за житлові послуги, що охоплює утримання будинків, прибудинкових територій та місць загального користування;
- плата за комунальні послуги – електропостачання, газопостачання, водопостачання тощо.

Узагальнення досвіду провідних європейських країн засвідчує, що фінансове забезпечення функціонування та розвитку житлово-комунального господарства може реалізовуватися через емісію місцевих облігацій, вдосконалення механізмів субсидіювання, концесію та державно-приватне партнерство.

Адаптація європейського досвіду боргового фінансування галузі в Україні шляхом випуску облігацій місцевої позики відкриє можливості для

залучення коштів на поточні потреби житлово-комунальної сфери, нарощування додаткових фінансових ресурсів для її розвитку, а також реалізації місцевих програм реформування підприємств галузі та запровадження ресурсозберігаючих технологій [16].

Значний рівень зносу основних засобів та високе споживання матеріальних й енергетичних ресурсів підприємствами житлово-комунального господарства обумовлюють необхідність залучення суттєвих інвестицій, зокрема із застосуванням концесійної форми державно-приватного партнерства. Світова практика реалізації концесійних механізмів у цій сфері передбачає передачу комунального майна приватним організаціям на платній і строковій основі для будівництва, модернізації та подальшого обслуговування відповідних об'єктів.

В Україні запровадження цього механізму регулюється чинним законодавством, зокрема Законом України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності». Передача таких об'єктів в оренду чи концесію здійснюється за ініціативою фізичних або юридичних осіб відповідно до законодавства та на підставі рішень органів місцевого самоврядування [38].

Концесійна форма залучення інвестицій у житлово-комунальне господарство дозволяє акумулювати додаткові фінансові ресурси для створення та модернізації капіталомістких інфраструктурних об'єктів, що характеризуються тривалими строками окупності, значними амортизаційними періодами, необхідністю державних гарантій, а також низькою інвестиційною привабливістю та ліквідністю активів у разі розірвання концесійного договору.

Концесійні угоди уможливають залучення фінансових ресурсів у низькорентабельні напрями діяльності підприємств галузі. Ключовою перевагою державно-приватного партнерства у формі концесії є зниження собівартості житлово-комунальних послуг завдяки модернізації основних

засобів та впровадженню ресурсозберігаючих технологій за рахунок концесіонера.

Як свідчить практика, на сьогодні лише незначна частка концесійних угод реалізується у сфері теплопостачання, хоча світовий досвід відносить цей сегмент до найбільш привабливих для приватних партнерів завдяки широкому спектру доступних форм – оренди, підряду, концесії, лізингу та інших механізмів державно-приватного партнерства.

Додатковою перешкодою для поширення концесійних механізмів є технологічна специфіка галузі, що обумовлює доцільність розмежування функцій виробництва, транспортування та постачання теплової енергії. Такий підхід створив би передумови для розвитку конкуренції між постачальниками послуг та встановлення економічно обґрунтованих тарифів для кожного з етапів – виробництва, транспортування і постачання теплоносія [39]. Отже, узагальнення міжнародного досвіду фінансування житлово-комунального господарства створює підґрунтя для вдосконалення наявної системи фінансового забезпечення галузі (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Узагальнена система фінансового забезпечення підприємств комунального господарства з урахуванням зарубіжного досвіду

Джерело: [9; 16]

Впровадження як традиційних, так і альтернативних інструментів фінансування житлово-комунального господарства сприятиме досягненню стратегічних цілей розвитку галузі, диверсифікації джерел і форм фінансування, а також залученню додаткових ресурсів для реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу. Необхідно зауважити, що на сьогодні значна частина потенційних джерел фінансування галузі залишається нормативно неврегульованою та потребує адаптації до вітчизняних умов і специфіки функціонування житлово-комунального сектору.

Отже, вивчення міжнародного досвіду розвитку підприємств житлово-комунальної сфери дозволило окреслити пріоритетні напрями вдосконалення їх фінансового забезпечення. Зокрема, йдеться про використання ефективних форм і механізмів фінансування об'єктів галузі на основі місцевих запозичень, концесії майна комунальної власності та інших інструментів державно-приватного партнерства, а також про реалізацію проєктів розвитку підприємств житлово-комунального господарства із залученням кредитів і грантів міжнародних фінансово-кредитних організацій.

3.2. Основні напрями вдосконалення фінансового забезпечення розвитку підприємств комунальної власності

Фінансування витрат на утримання та розвиток підприємств комунальної власності може здійснюватися з різних джерел: надходжень від реалізації послуг і продукції юридичним та фізичним особам, бюджетних асигнувань, коштів банківських і небанківських фінансових установ, власних ресурсів підприємств, а також капіталу приватних компаній, зацікавлених у провадженні

діяльності в секторі комунальних послуг. Разом з тим необхідно визнати, що у вітчизняній практиці існує ціла низка проблем у сфері фінансування підприємств комунальної власності. Зокрема, дедалі відчутнішою стає нестача як власних, так і бюджетних фінансових ресурсів, їх нераціональне використання, а також відсутність дієвих механізмів залучення позабюджетних коштів, що суттєво гальмує технічне переоснащення галузі та розбудову комунальної інфраструктури. Одним із вагомих чинників недофінансування підприємств комунальної сфери є брак співпраці з приватними інвесторами, міжнародними фінансовими установами та донорськими організаціями [48].

Частина державних діячів і практиків переконана, що нарощування бюджетного фінансування комунальних підприємств є єдиним способом утримати діючі тарифи на послуги в умовах постійного подорожчання імпортованих енергоносіїв. Однак забезпечити високий рівень бюджетної підтримки без підвищення податкового навантаження неможливо, що в контексті значної інфляції та економічної кризи є вкрай небажаним. Своєю чергою, подальше зростання й без того надмірного для України податкового тиску негативно позначиться на динаміці економічного зростання та обмежить бюджетні можливості як у частині підтримки соціальної сфери, так і щодо стимулювання реального сектору економіки.

Слід також зауважити, що бюджетне фінансування не формує у населення стимулів до раціонального споживання енергетичних та інших ресурсів, оскільки окрема людина не відчуває прямого зв'язку між власною фінансовою участю в розвитку житлово-комунального підприємства та обсягом і якістю отримуваних послуг.

На нашу думку, бюджетна підтримка має бути чітко обмежена в часі та слугувати каталізатором для залучення інвестицій – як від міжнародних фінансових організацій, так і від інших приватних інвесторів – у пріоритетні напрями розвитку комунальної сфери.

Водночас аналіз діяльності органів місцевого самоврядування свідчить про наявність серйозних фінансових труднощів у галузі підприємств

комунальної власності, які неможливо подолати виключно власними силами і коштами на місцевому рівні. Для визначення стратегічних шляхів вирішення цих проблем в сучасних економічних умовах підприємства комунальної власності мають визначити найбільш прийнятні джерела фінансування та забезпечити їх ефективне освоєння [1].

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою дозволяє виокремити певні закономірності та принципи, які необхідно брати до уваги при вирішенні завдань модернізації вітчизняної економіки. Особливої уваги заслуговує зарубіжний досвід побудови систем комунального обслуговування та механізмів фінансування галузі на засадах розвитку державно-приватного партнерства.

Сутність державно-приватного партнерства полягає не в тому, що держава долучається до бізнес-проектів, а навпаки – держава запрошує приватний бізнес до участі в реалізації проектів розвитку підприємств комунальної власності.

Принципово важливим є те, що держава та приватні інвестори об'єднують зусилля і фінансові ресурси для модернізації об'єктів комунального господарства та відновлення комунальних мереж, розподіляючи між собою не лише очікувані доходи від надання послуг, а й супутні ризики [3].

Ефективне фінансове забезпечення розвитку підприємства комунальної власності передбачає формування оптимальної структури джерел фінансування, що поєднує власні кошти, бюджетну підтримку та залучені ресурси. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду свідчить про те, що жодне з джерел окремо не здатне повністю задовольнити інвестиційні потреби галузі водопостачання.

Власні кошти підприємства, які формуються за рахунок амортизаційних відрахувань та чистого прибутку, традиційно виступають основою фінансування поточної господарської діяльності. Однак хронічна збитковість більшості вітчизняних водоканалів та зниження амортизаційних відрахувань унеможливають повноцінне самофінансування інвестиційних програм. За

результатами аналізу, досліджуване підприємство спрямовує на розвиток не більше 15-18% від необхідного обсягу капітальних вкладень за рахунок власних ресурсів.

Ключовим інструментом підвищення інвестиційного потенціалу підприємства є реформування тарифної політики. Економічно обґрунтований тариф повинен включати не лише операційні витрати та амортизацію, а й інвестиційну складову на розвиток мережевої інфраструктури. Міжнародний досвід (Польща, Чехія, країни Балтії) демонструє, що після впровадження повноцінного тарифного регулювання рівень самофінансування водопостачальних підприємств зростає до 40–50%.

Бюджетне фінансування залишається важливим, але недостатнім джерелом. Субвенції з місцевих бюджетів покривають переважно соціально значущі об'єкти та аварійні ситуації. Для підвищення ефективності бюджетного фінансування доцільно перейти від разових субсидій до програмно-цільового методу з чіткими КРІ щодо якості послуг, рівня втрат води та енергоефективності.

Пріоритетні напрями інвестиційних вкладень та їх орієнтовна ефективність систематизовані у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Пріоритетні напрями фінансування розвитку підприємства
водопостачання**

Напрямок фінансування	Очікуваний ефект	Пріоритетність
Модернізація насосних станцій	Зниження витрат електроенергії на 20–25%	Висока
Заміна аварійних водопровідних мереж	Скорочення втрат води на 15–18%	Висока
Впровадження SCADA-систем	Автоматизація, зниження аварійності	Середня
Будівництво сонячних електростанцій	Зниження залежності від тарифів на ел/е	Середня
Цифровізація обліку (смарт-лічильники)	Підвищення збору платежів на 8–12%	Висока

Джерело: [35]

Як видно з табл. 3.1, найвищий пріоритет мають заходи з модернізації насосних станцій, заміни аварійних мереж та цифровізації обліку споживання. Ці напрями забезпечують як скорочення операційних витрат, так і підвищення якості послуг, що створює підґрунтя для обґрунтованого тарифного регулювання.

Оптимальна структура джерел фінансування розвитку підприємства водопостачання на середньострокову перспективу (3-5 років) наведена у табл.3.2.

Таблиця 3.2

Рекомендована структура джерел фінансування інвестиційної програми підприємства

Джерело фінансування	Орієнтовна частка, %	Переваги	Обмеження
Власні кошти (тарифна виручка, амортизація)	25–30	Незалежність	Дефіцит тарифу
Субвенції з місцевого бюджету	20–25	Безвідсоткові	Обмежений обсяг
Кредити ЄБРР / ЄІБ / НЕФКО	25–30	Низькі ставки	Вимоги до реформ
Гранти ЄС / USAID / Ukrenergo	10–15	Безповоротні	Конкурентний відбір
Муніципальні облігації	5–10	Ринковий інструмент	Слабкий ринок
КПП / концесія (залучення приватного капіталу)	5–10	Інвестиції, технології	Тривалі переговори

Джерело: [35]

Запропонована структура базується на принципі диверсифікації ризиків та відповідає кращим практикам фінансування комунальної інфраструктури в країнах Центральної та Східної Європи. Ключовою передумовою її реалізації є підготовка комплексної інвестиційної програми підприємства та її захист перед потенційними донорами та кредиторами.

У матеріалах представництва ООН в Україні з питань розвитку державно-приватного партнерства в комунальній сфері наведено таку класифікацію його форм [22]:

- 1) контракти на надання послуг (державні контракти);
- 2) контракти на управління (O&M, OM&M);
- 3) лізингові угоди (BLT, BLTM, LROT);
- 4) змішані типи контрактів, зокрема:
 - контракти типу BOT (будівництво – управління – передача);

- контракти типу DBOT (проектування – будівництво – управління – передача);
- контракти типу ROT (відновлення – управління – передача);
- контракти типу DBFO (проектування – будівництво – фінансування – управління);
- концесії;
- спільна діяльність держави та бізнесу з частковим переходом об'єкта у власність приватного партнера.

Кожна із зазначених форм має власні переваги та обмеження й може бути задіяна для розв'язання проблем підприємств комунальної власності.

Міжнародний досвід переконливо свідчить, що державне регулювання економічних процесів у житлово-комунальному господарстві є невід'ємним елементом сучасної галузевої політики. Актуальним інструментом такого регулювання залишається бюджетне фінансування, яке, однак, має ґрунтуватися на двох ключових принципах: по-перше, стимулювати енергозбереження; по-друге, надаватися на зворотній основі та спонукати до залучення інвестицій міжнародних фінансових установ і приватних інвесторів.

Крім того, зарубіжний досвід функціонування комунальної сфери свідчить, що вдосконалення бюджетної підтримки саме по собі є недостатнім – паралельно необхідно вести активний пошук надійних інвесторів. Успішні приклади іноземної практики фінансування інвестиційної діяльності в комунальному секторі вказують на те, що одним із реальних шляхів відновлення та розвитку підприємств комунальної власності є державно-приватне партнерство (далі – ДПП).

На сучасному етапі перспективним механізмом фінансової підтримки інвестиційної діяльності в комунальній сфері може стати рефінансування інфраструктурних кредитів. Реалізація цієї схеми передбачає введення в процес фінансування офіційного державного оператора, що фінансуватиметься з державного та місцевих бюджетів на рівні 30-50% для забезпечення необхідної прибутковості. Решту коштів мають становити інвестиційні ресурси, залучені

від кредитних організацій та інституційних інвесторів, зокрема пенсійних фондів, які акумулюватимуться на рахунках державного оператора. При цьому між підприємством-надавачем комунальних послуг, комерційним банком, державним оператором і регіональними органами влади укладається інвестиційна угода: підприємство отримує кредит на інвестиційну діяльність, місцева влада надає гарантії його рефінансування, а державний оператор безпосередньо рефінансує 70-90% отриманих кредитних коштів.

Регіональні органи влади, у свою чергу, зобов'язуються забезпечити підприємству довгострокові тарифи на комунальні послуги як стабільне джерело погашення частини кредиту та основу для прогнозування доходів і витрат на строк до п'яти років. Для формування таких тарифів може застосовуватися RAB-регулювання (Regulatory Asset Base – регульована база задіяного капіталу), головний принцип якого полягає в тому, що капітал, вкладений у підприємство природної монополії, має забезпечувати щонайменше таку віддачу, яка є достатньою для залучення нових інвестицій і розвитку підприємства відповідно до рівня інвестиційного ризику [25].

Таким чином, механізм рефінансування інфраструктурних кредитів покликаний забезпечити доступність кредитування для підприємств комунальної сфери, які в звичайних умовах не мають достатньої кредитоспроможності. Загалом цю модель можна охарактеризувати як доволі перспективну, однак її практична ефективність безпосередньо залежить від реакції учасників ринку комунальних послуг і, що не менш важливо, потенційних інвесторів на відповідну урядову ініціативу.

Разом з тим інвестиційні проекти підприємств комунальної власності, навіть об'єднані в єдину інвестиційну програму, наразі не становлять достатнього інтересу для великих інституційних інвесторів і кредиторів, які мають забезпечити не менше 30% капіталу державного оператора. Додатковим стримувальним чинником є недовіра потенційних інвесторів до стабільності державних гарантій.

Для подолання зазначених перешкод при реалізації схеми фінансування інвестиційної діяльності в комунальній сфері доцільно вжити таких заходів [14]:

- по-перше, неоднорідність інвестиційних проектів, що ускладнює їх аналіз та класифікацію, можна нівелювати шляхом розроблення проектів відповідно до єдиних вимог і стандартів державного оператора в частині тарифного регулювання, умов договорів та розцінок на роботи. Це також дасть змогу об'єднувати невеликі, непривабливі для інвесторів проекти в «пули» з однотипними умовами повернення вкладень;
- по-друге, законодавче закріплення довгострокової державної політики у сфері фінансування комунального сектору, узгодженої з довгостроковою тарифною політикою, забезпечить потенційним інвесторам більшу впевненість і захищеність їхніх вкладень.

Фінансування інвестиційної діяльності підприємств комунальної власності може також здійснюватися через лізинг. Незважаючи на наявність певного переліку альтернативних інструментів залучення інвестицій, більшість із них є малодієвими через об'єктивні та суб'єктивні обмеження, притаманні галузі, – зокрема неплатоспроможність, а також комунальну чи державну форму власності. За таких умов лізинг фактично є безальтернативним механізмом оновлення основних засобів підприємств.

До недавнього часу керівники комунальних підприємств не приділяли належної уваги інвестиційному лізингу як прогресивній формі фінансування. Тим часом в сучасних економічних умовах лізинг має бути таким же природним інструментом для комунальних підприємств, яким є споживчий кредит для домогосподарств.

Використання лізингу в комунальній сфері дозволяє одночасно вирішити кілька завдань: придбати та використовувати необхідне обладнання без мобілізації значних фінансових ресурсів і без залучення банківських кредитів, зберігаючи при цьому раціональне співвідношення власних і позикових коштів та не ризикуючи фінансовою стійкістю підприємства. При технічному

переоснащенні лізинг дає можливість сформувати необхідний парк обладнання без суттєвих початкових капіталовкладень.

При побудові організаційної схеми лізингових відносин у комунальній сфері доцільно залучати місцеві або регіональні органи виконавчої влади як гарантів повернення банківського кредиту, а в перспективі – розглянути можливість створення спеціалізованої Державної лізингової компанії, орієнтованої на потреби комунального господарства.

Очевидно, що придбання майна на умовах лізингу обходиться підприємству дорожче, ніж безпосередня купівля у постачальника, оскільки до вартості лізингу включається дохід лізингової компанії та страхові внески. Проте лізинг є тим короткостроковим інструментом, завдяки якому підприємства комунальної власності можуть поліпшити своє фінансове становище у відносно стислі строки, а надалі – за рахунок зниження собівартості та підвищення якості послуг – перейти до реалізації масштабніших інвестиційних проектів.

Ще одним дієвим механізмом залучення приватних інвестицій у комунальну сферу є концесія. В українських реаліях одним із найбільш ефективних варіантів є передача комунального підприємства в концесію як цілісного майнового комплексу. Ця схема передбачає надання концесіонеру права експлуатації комунального об'єкта на визначений строк із зобов'язанням суттєвого покращення його основних фондів. Концесіонер фінансує заходи, передбачені концесійним договором, тим самим підвищуючи якість комунального об'єкта, та здійснює концесійні платежі до міського бюджету. При цьому концесіонер отримує прибуток від управління об'єктом, що формується за рахунок надання послуг населенню за тарифами, визначеними в договорі, або з інших видів управлінської діяльності [52].

Привабливість концесії полягає у вигодах, які вона приносить усім учасникам – концесієдавцю, концесіонеру та споживачам послуг.

Для органів місцевого самоврядування концесія забезпечує: скорочення бюджетних витрат на модернізацію комунальної інфраструктури; автоматичний

перехід об'єктів, створених концесіонером, у комунальну власність; збереження права власності на майно, вдосконалене за кошти концесіонера; підвищення технічного стану об'єктів при мінімальному навантаженні на місцевий бюджет; комплексне використання майна житлово-комунальної сфери; можливість застосування новітніх науково-дослідних і технологічних розробок, передового обладнання для мінімізації будівельних витрат і дотримання екологічних та санітарних норм; поповнення міського бюджету концесійними платежами; вирішення соціально-економічних проблем міста.

Для інвестора-концесіонера участь у концесійному проекті дає такі переваги: отримання комунальних активів у довгострокове управління; достатні гарантії повернення вкладених коштів завдяки відповідальності органу місцевого самоврядування як партнера; можливість отримання від концесієдавця пільг щодо концесійних платежів, дотацій і компенсацій для збиткових або низькорентабельних об'єктів із соціальним значенням [11]; господарська свобода, що дає змогу підвищувати прибутковість бізнесу за рахунок інноваційних рішень і зростання продуктивності праці без скорочення строку концесії; доступ до пільгового фінансування від державних установ для реконструкції та модернізації об'єкта; перспектива приватизації об'єкта після завершення концесійного договору; зміцнення ділової репутації та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Споживачі послуг також виграють від концесійних відносин: підвищується якість комунального обслуговування, знижуються ціни, створюються додаткові робочі місця, стимулюється економічна активність регіону, а вивільнені від концесій кошти спрямовуються на соціальні потреби суспільства.

У процесі розвитку ДПП у комунальній сфері важливим елементом формування ринкової фінансово-економічної системи є модернізація механізму галузевого фінансування – зокрема, зміна співвідношення між його основними джерелами: платежами споживачів і бюджетними асигнуваннями. При цьому необхідно запровадити суворий контроль за поступовим скороченням

бюджетного фінансування в міру наближення тарифів на послуги галузі до економічно обґрунтованого рівня (рис. 3.2).

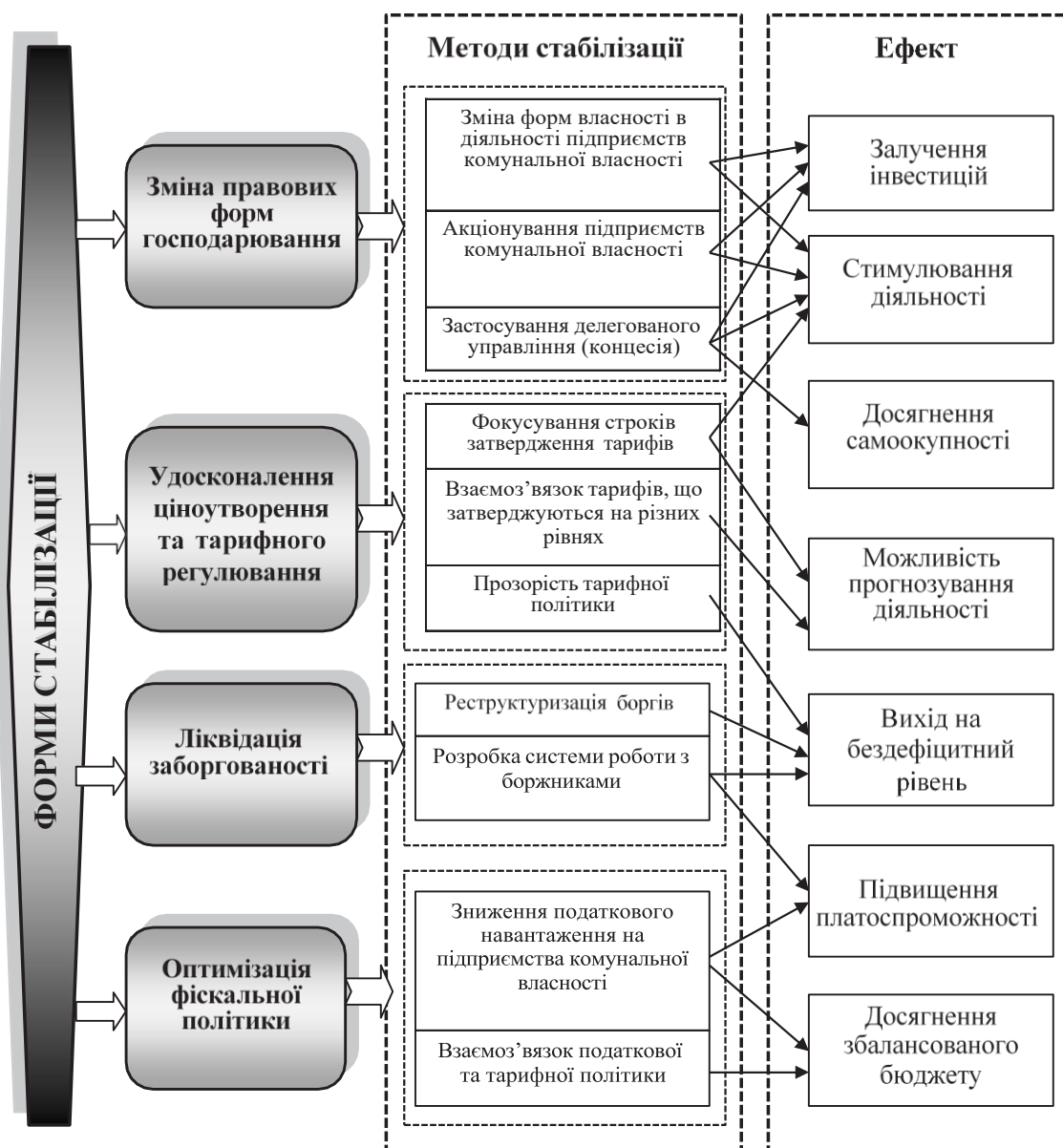

Рис. 3.2. Механізм фінансової модернізації підприємств комунальної власності

Джерело: [4]

В умовах становлення ДПП підприємства комунальної власності зможуть перейти до розширеного відтворення основних фондів за рахунок власної господарської діяльності – за умови включення до тарифів інвестиційної складової, що забезпечить поступове покриття витрат на капітальний ремонт, реконструкцію та нове будівництво комунальних мереж.

Отже, результативне впровадження механізмів ДПП в Україні потребує належної інституціоналізації, що передбачає: створення спеціалізованого органу управління розвитком ДПП у сфері комунальних підприємств; визначення та оголошення перспективних напрямів такого партнерства; розроблення сучасного методичного інструментарію для підготовки техніко-економічних обґрунтувань і вибору оптимальних форм реалізації проектів ДПП; організацію моніторингу виконання учасниками взятих на себе зобов'язань; реалізацію регіональних і місцевих програм підтримки розвитку державно-приватного партнерства в комунальній сфері тощо [12].

Водночас існує низка ризиків і перешкод для успішної практичної реалізації проектів ДПП у комунальному господарстві, зокрема: ймовірність неефективного управління приватним партнером переданим йому державним майном; невпевненість приватних партнерів у можливості виконання власних фінансових зобов'язань за довгостроковими проектами через відсутність гарантій встановлення економічно обґрунтованих тарифів; відсутність у вітчизняному законодавстві механізмів компенсації збитків приватного партнера, зумовлених невиконанням державою договірних зобов'язань, зокрема щодо відшкодування тарифної різниці; брак податкових і митних пільг для учасників проектів ДПП, що знижує їх інвестиційну привабливість; відсутність у приватного партнера впевненості у можливості рівноправного з державою захисту своїх інтересів у судовому порядку тощо [23]. Проте подолання цих перешкод відкриє можливості для повноцінного використання потенціалу державно-приватного партнерства в інтересах розвитку комунальної сфери.

Таким чином, проведене дослідження свідчить, що запровадження механізмів ДПП для фінансування підприємств комунальної власності сприятиме адаптації господарського комплексу України до ринкових умов, залученню приватного капіталу до управління комунальним господарством, реалізації інвестиційних проектів із модернізації підприємств галузі та підвищенню якості комунальних послуг. Для досягнення цих цілей необхідно сформувати дієвий механізм подолання проблеми недостатнього фінансування

комунальних підприємств і зменшення соціально-економічного напруження, спричиненого постійним зростанням тарифів на тлі погіршення якості та надійності послуг.

Крім того, важливо сформувати таку фінансову політику, яка б: стимулювала залучення ресурсів з усіх доступних джерел фінансування; гарантувала захист фінансових інтересів як підприємств, так і територіальних громад; забезпечувала ефективну взаємодію учасників у процесі визначення стратегічних соціально-екологічних і фінансових орієнтирів розвитку комунального господарства.

ВИСНОВКИ

Комунальне господарство є стратегічно важливим багатогалузевим комплексом, що поєднує соціальний та економічний виміри діяльності. Підприємства комунальної власності засновуються рішенням органів місцевого самоврядування, перебувають на власному балансі та несуть повну відповідальність за результати діяльності. Їхня специфіка полягає у поєднанні соціальної місії з вимогами економічної ефективності, монопольному характері більшості послуг, регульованій тарифній політиці та залежності від бюджетних ресурсів. Систематизація класифікаційних ознак за правовим, економічним та фінансовим підходами є методологічною основою диференційованого управління та фінансового планування.

Система фінансового забезпечення комунальних підприємств є багатокомпонентною та охоплює: власні доходи (тарифні та нетарифні надходження), бюджетне фінансування (дотації, субвенції, субсидії), кредитні ресурси (банківські кредити, позики МФО – ЄБРР, ЄІБ), інвестиції (ДПП, концесії) та альтернативні джерела (гранти, краудфандинг, ендавменти). Принципами оптимальної системи фінансування є: цільовий характер, збалансованість власних і залучених ресурсів, прозорість та контроль. Критичним залишається розрив між економічно обґрунтованими та встановленими тарифами, що унеможливорює самофінансування капітальних інвестицій.

Нормативно-правова база регулювання комунального господарства є чотирирівневою: конституційний рівень (право громади на управління комунальною власністю), законодавчий (Закон про місцеве самоврядування, ЖКП), підзаконний (постанови КМУ про тарифи, фінансові плани) та місцевий (рішення рад про статuti, тарифи). Реформа децентралізації суттєво підвищила фінансову автономію громад і відповідальність за розвиток комунальної інфраструктури. Водночас зберігаються прогалини щодо єдиних стандартів бюджетування та прозорості використання коштів.

Аналіз загальноукраїнських тенденцій за 2021-2024 рр. виявив низку тривожних диспропорцій. Кількість комунальних підприємств коливається в межах 14 111-14 188 одиниць при загальному зростанні суб'єктів господарювання (+8,5 %), що свідчить про відносне скорочення ролі сектору. Збитки підприємств ЖКГ зросли майже вдвічі – до 8 287 млн грн (2024 р.). Дебіторська заборгованість зросла на 106,8 % (до 33 831 млн грн), заборгованість населення – на 86,6 % (до 35 420 млн грн). Залежність від бюджетного фінансування посилилася: власні доходи скоротились з 25-27 % до 16-18 % структури фінансування. Попри зростання видатків місцевих бюджетів на ЖКГ (з 18,5 до 38,7 млрд грн), рівень їх виконання не перевищував 93,2 %.

КП «Водоканал Долинської міської ради» є природним монополістом у сфері водопостачання та водовідведення м. Долина. За 2023-2025 рр. загальний капітал зріс на 47,8 % (з 38 581 до 57 015 тис. грн). Власний капітал збільшився на 115,3 % – переважно за рахунок збільшення зареєстрованого капіталу засновником (з 8 449 до 25 949 тис. грн, +207,1 %). Частка власного капіталу зросла з 43,1 % до 62,8 %, коефіцієнт автономії досяг 0,628. Непокритий збиток скорочується: з -7 388 до -3 127 тис. грн. Позиковий капітал незначно скоротився (-3,3 %), але в його структурі позитивно зменшилась кредиторська заборгованість з бюджетом (-75,4 %) та з оплати праці (-51,1 %).

Аналіз фінансового стану виявив суперечливу картину. Показники фінансової стійкості покращились: коефіцієнт автономії перевищив 0,5 у 2025 р., коефіцієнт фінансування (1,685) перевищив норматив. Водночас підприємство протягом усього аналізованого горизонту перебуває у кризовому типі фінансової стійкості: власний оборотний капітал залишається від'ємним (-3 238 тис. грн у 2025 р.), коефіцієнт маневреності власного капіталу (-0,091) не досяг нормативу. Показники ліквідності у 2023-2024 рр. були критично низькими, але у 2025 р. суттєво покращились (коефіцієнт абсолютної ліквідності $0,371 > 0,1$). Аналіз ділової активності виявив уповільнення оборотності активів та дебіторської заборгованості при одночасному прискоренні оборотності кредиторської.

Порівняльний аналіз трьох моделей фінансування ЖКГ – англійської (повна приватизація), французької (муніципальна власність + концесія) та німецької (корпоратизація) – свідчить, що для України найбільш прийнятною є змішана модель, що поєднує елементи всіх трьох. Пріоритетними інструментами для КП «Водоканал» є: концесія об'єктів (передача в довгострокове управління приватному партнеру з правом модернізації), проектне фінансування від ЄБРР/ЄІБ, лізинг обладнання та муніципальні облігації.

Рекомендована структура джерел фінансування інвестиційної програми підприємства на 3-5 років: власні кошти (25-30 %), субвенції з місцевого бюджету (20-25 %), кредити МФО (25-30 %), гранти ЄС/USAID (10-15 %), муніципальні облігації (5-10 %), концесія/ДПП (5-10 %). Пріоритетними напрямками інвестицій є: модернізація насосних станцій (-20-25 % електроенергії), заміна аварійних мереж (-15-18 % втрат води), цифровізація обліку (смарт-лічильники, +8-12 % збору платежів). Ключовою передумовою є реформування тарифної політики: включення інвестиційної складової до тарифу та перехід до програмно-цільового методу бюджетування з чіткими КРІ якості послуг і енергоефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз платоспроможності та ліквідності. *Фінансовий аналіз та звітність*. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/22graboveckij_finansovyj_analiz_zvitnist/link-4/4.html.
2. Аналіз фінансової стійкості підприємства. *Elib LNTU*. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload.
3. Багацька К. В. Класифікація комунальних підприємств як основа вибору політики їх фінансування. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 74–79.
4. Багацька К. В., Блакита Г. В. Фінансування комунальних підприємств в умовах бюджетних обмежень. *Вісник КНТЕУ*. 2021. № 5. С. 100–111.
5. Балацький Є. О., Лаврик В. В. Вплив фінансування місцевих бюджетів на рівень фінансово-економічної безпеки підприємств ЖКГ. *Вісник Сумського державного університету*. 2018. № 4. С. 7–13.
6. Бізонич Д. В. Фінансові ресурси підприємств житлово-комунального господарства в умовах децентралізації сучасної України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 11. С. 90–97.
7. Боднар Т., Спірюгов Д. Фінансове забезпечення комунальних підприємств в системі місцевих фінансів. *Modeling The Development Of The Economic Systems*. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/346>.
8. Британська Н. Н., Спірюгов Д. В. Оцінка сучасного стану фінансового забезпечення комунальних підприємств в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 15. С. 208–215.
9. Буряченко А. Є. Використання іноземного досвіду фінансування місцевої інфраструктури. *Вчені записки: зб. наук. пр.* 2012. Вип. 14. Ч. 1. С. 218–224.
10. Бюджетний кодекс України : закон № 2456-VI : прийнято Верховною Радою 08.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

11. Вівчар О., Кос Т. Сучасні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*. 2023. № 4 (116). С. 115–119.
12. Вовк О., Ковальчук А., Комісаренко Я., Джулай А. Прибуток і прибутковість як чинники розвитку підприємств. *Modern Economics*. 2020. № 21. С. 37–44.
13. Герасимчук О., Литвинчук І. В. Проблеми фінансування комунальних підприємств в Україні. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6333/237.pdf>.
14. Гладчук Т. П. Досвід реформування житлово-комунального господарства в країнах Європейського Союзу. *Часопис Київського університету права*. 2011. №4. С. 376-378.
15. Глухова В. І., Кравченко Х. В. Фінансовий стан комунальних підприємств і напрями його покращення. *Modern Economics*. 2021. № 26. С. 30–36.
16. Гнатенко Є. Щодо методики аналізу власного і позикового капіталу підприємства. *Економіка та суспільство*. 2019. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/18>.
17. Головчак Г. В. Організація внутрішнього контролю діяльності житлово-комунальних підприємств України. *Наукові записки*. URL: <https://nz.uad.lviv.ua/media/2-12/4.pdf>.
18. Горват Т. Ю., Лугош Л. М., Ігнатко Я. В. Фінансове забезпечення неприбуткових організацій. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 414–418.
19. Дідур С., Глухова В., Кравченко Х. Аналіз та оцінка прозорості діяльності комунальних підприємств в умовах децентралізації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-39>.
20. Дончак Л. Г., Ціхановська О. М. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення. *Мукачівський державний університет*. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/44.pdf.

21. Єпіфанова І. Теоретико-методологічні засади оцінки ефективності використання основного капіталу машинобудівних підприємств. *Economics: time realities*. 2021. Т. 4. № 56. С. 47–53.
22. Загірняк Д. М., Глухова В. І., Кравченко Х. В. Діяльність комунальних підприємств і їх фінансове забезпечення в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8528>.
23. Кампо Г. М., Дочинець Н. М., Гаврилець О. В. Оцінка фінансової стійкості підприємств України. *Науковий вісник. Серія Економіка*. 2017. Т. 1. № 1. С. 150–158.
24. Качула С. В. Капіталізація комунальних підприємств як засіб зниження навантаження на місцеві бюджети. *Ефективна економіка*. 2023. № 10. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2295>.
25. Качула С. В., Лисяк Л. В. Потенціал капіталізації комунальних підприємств в Україні в умовах децентралізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 20. С. 5–9.
26. Кириленко О. П. Фінансове забезпечення підприємств водопостачання та водовідведення в умовах бюджетної децентралізації. *Фінанси України*. 2015. № 3. С. 88–101.
27. Ковальова О., Іоргачова М. Фінансовий результат як індикатор інвестиційної привабливості підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-16>.
28. Котенок А., Овчаренко Д. Аналіз рентабельності активів та власного капіталу компанії «Ernst & Young Baltic». *Молодий вчений*. 2023. № 11 (123). С. 120–124.
29. Кужелєв М. О. Дискусійні аспекти фінансування комунальних підприємств в Україні. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2023. № 1 (11). С. 257–265.
30. Ладунка І. С., Кучеренко Є. А. Шляхи покращення фінансового стану підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 5. С. 185–188.

31. Ліснічук О. А., Нестерчук Т. А. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. № 18. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-63>.

32. Лопатовська О., Пономарьова К. Сучасна методика аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. *Economic Sciences*. 2022. № 310(5(1)). С. 221–228.

33. Марусяк Н. Л., Марич М. Г. Фінансовий аналіз : метод. вказівки. Чернівці : Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2022. 76 с.

34. Наумов Р. В., Дrajниця С. А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібно́ї торгівлі. *Збірник наукових праць молодих вчених*. 2018. № 3. С. 536–544.

35. Негода Ю. В. Роль місцевих бюджетів у фінансуванні повоєнного відновлення комунальної сфери. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1748>.

36. Новіченко Л. С. Аналіз показників рентабельності підприємства: теоретичні та прикладні аспекти. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 5. Т. 2. С. 254–259.

37. Пандас А., Федерка Т. Особливості визначення рентабельності будівельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-76>.

38. Парубець О. М., Сугоняко Д. О., Краснянська Ю. В. Напрями вдосконалення механізму фінансування ЖКГ України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3 (08). URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/57.pdf.

39. Полоз К. Ю. Сучасний стан та проблеми фінансового забезпечення підприємств комунальної форми власності. *Наукові записки КНТУ*. 2017. Т. 1. № 11. С. 267–270.

40. Приймак С., Волкова О. Діагностика фінансової стійкості підприємств в умовах посилення глобальної конкуренції. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-58>.

41. Прикладні аспекти аналізу оборотного капіталу суб'єкта господарювання / М. В. Рубаха. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5531>.

42. Проволоцька О. М., Воронкова А. В. Сучасні тенденції фінансової стійкості вітчизняних промислових підприємств. *Вісник ЖДТУ*. 2018. № 1(83). С. 129–133.

43. Прохоров Б., Лоневський О. Як фінансування комунальних підприємств обмежує конкуренцію? Аналітична записка. 2020. URL: https://ces.org.ua/wpcontent/uploads/2020/05/Mun_enterprises.pdf.

44. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.11.2017 р. № 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>.

45. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

46. Рудницька О. М., Біленська Я. Р. Шляхи покращання фінансового стану українських підприємств. Видавництво Львівської політехніки. URL: <https://vlp.com.ua/files/special/19.pdf>.

47. Сак Т. В., Шепелюк Н. П. Діагностика фінансової стійкості підприємства: методологія та практика застосування. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. Т. 4. № 26. С. 37–44.

48. Сарапіна О. А., Стефанович Н. Я., Пінчук Т. А., Шрам Т. В. Аналіз діяльності комунальних підприємств та підходи до їх класифікації. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2023. № 2(85). С. 228–234.

49. Сарапіна О. А., Стефанович Н. Я., Пінчук Т. А., Шрам Т. В. Аналіз діяльності комунальних підприємств та підходи до їх класифікації. *Вісник ХНТУ*. 2023. № 2 (85). С. 228–234.

50. Сайт Державної служби статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk>

51. Скорнякова Ю., Мордвинов К. Фінансові результати діяльності підприємства: принципи обліку та облікова політика. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-9>.

52. Смолінська Н. В., Сокіл В. І. Напрями удосконалення діяльності житлово-комунальних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. Т. 294. № 3. С. 229–237.

53. Соловей Н. В., Гудима В. Ю. Аналіз ділової активності підприємства як основа підвищення ефективності його діяльності. *Молодий вчений*. 2019. Т. 1. № 65. С. 247–249.

54. Татарин Н., Беднарський Л. Аналіз рентабельності комунальних підприємств на прикладі львівського комунального підприємства транспортна фірма «Львівспецкомунтранс». *Молодий вчений*. 2023. № 11 (123). С. 150–154.

55. Терещенко О. О., Конєва Т. А. Формалізація критеріїв політики фінансування підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. № 3. С. 88–97.

56. Тітяєв В., Таряник О., Біляєва Г. Шляхи покращення технічного стану основних фондів ЖКГ в контексті проведення реформи галузі. *Науково-технічний збірник*. 2010. № 96. С. 306–310.

57. Топчій О. О., Іртищева І. О., Стегней М. І. Проблеми та перспективи розвитку ЖКГ в Україні: фінансовий аспект. *Вісник ХНАУ ім. Докучаєва*. 2019. № 2. С. 353–401.

58. Тульчинська С. О., Солосіч О. С. Актуальні проблеми підвищення прибутковості комунальних підприємств як фактору економічної безпеки. *Агросвіт*. 2019. № 22. С. 54–59.

59. Форкун І. В. Управління залученням фінансових ресурсів підприємства на основі таргетування коефіцієнта фінансового ризику. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 3. С. 262–267.

60. Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2017. Т. 12. С. 56–60.

61. Чемчикаленко Р. А., Майборода О. В., Дьякова Ю. Ю. Напрями підвищення ефективності оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. Т. 12. С. 642–648.

62. Шиян Н. І. Оцінювання показників ділової активності сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та управління АПК*. 2023. № 2. С. 86–95.

ДОДАТКИ